

10

idam

bilimde metaforlar

devrimsiz devrimciler

ansiklopedi savaşları

Glenda'ya öyle tutkunuz ki...

anneniz soap-opera izliyor mu?

çılgın raptiyenin intikamı

Yeşilçam'da evvelbahar

Sunnyside mektubu

Requiem

Smullyan

Doctorow

Eco

hayalet gemi

dalgalar

ANNENİZ SOAP-OPERA İZLİYOR MU?

nazlı ökten

8

Peki hepimizin dualıklarına aynı kaçınseyici gülüşü kônduran nedir? Bu dizileri seyreden ev kadınlarıyla, 'ajans' saatini asla ve kat'a kaçırmayan emekli erkekler arasında bir fark var mıdır?

uçan hollandalı

ANSİKLOPEDİ SAVAŞLARI

murat gülsoy

11

Tüm dünyaya karşı oynanan bir büyük plan mıydı bu! Anglo-Saxon geleneğini temsil eden Britannica'ya karşı Fransız geleneğinin temsilcisi Larousse! İki gelenek de çaktırmadan bilgileri değiştirerek henüz kavrayamadığın bir hain emele mi hizmet ediyorlardı?

gölgeler

GLENDAYA ÖYLE TUTKUNUZ KI!

ferhat aktan

14

Ve Glenda'nın sesi açıklamaz, ipucu verir. Ama verdiği ipuçları, benzerleri veya türevlerinde bulunmayan bir öngörüye sahiptir. Bu belki de ilk olmanın verdiği ayrıcalığın yanında, çok yazmışlığı sunmanın getirdiği kendine güvendir. Ve en önemlisi söylemiş gibi yapmaz, söyler. Sesinde detaylar gizlidir.

başka bir dünya

TANRI İLE ÖZGÜR İRADE ÜZERİNE
TARTIŞMA

raymond m. smullyan

17

İste bayulu bir hap! Bunu yuttuğun zaman korkun geçecek. Böylelikle zevk ve mutlulukla günah işleyebileceksin, hiç pişman olmayacaksın, vicdan azabı çekmeyeceksin, ve seni hiç bir şekilde cezalandırmayacağıma ya da hiç bir kuvvet tarafından rahatsız edilmeyeceğine söz veriyorum.

fısıltılar

ÇILGIN RAPTIYENİN İNTİKAMI

pınar türen

21

*okunmamış kitapların,
seyredilmemiş filmlerin,
güdülmemiş konserlerin,
tanınmayan ünlülerin
içimsel hayatta oluşturuğu
stres faktörü*

deligömeği

10

orhan selim

23

Millî Şef dönemi kırklardır, hatta kırk karantığı. İnönü'nün başı 38'in sonunda geçmesi yüzünden koskoca 1939 yılı 1940'ların kayırgına takılmıştır. Ve biçare 39. Senesi ne millî şef dönemi içinde yerine bulabilmiş, ne de Ebedî Şef'in ölümsüz inkılaplarının gerçekleşmesine sahne olabilmıştır.

10.000 TL.

DEVRIMSİZ DEVRİMCİLER

ferhat aktan

25

Pir Sultan Abdal T. Fikret N.Hikmet A. Damar S. Karakoç A. İlhan M.C. Anday Y. Atsız R. Durbaş

YEŞİLÇAMDA EVVELZAMAN
YADA
MUHSİN BEY ÜZERİNE BİR DENEME

selçuk akman

28

Şimdi aradan geçen zamanla barışıp yeniden notumuzu verebilir miyiz. Hemen kazıp sıfırı basmadan, anlamaya çalışıp, büyük harflere ihtiyacı duymadan, yirmi yıllık hayal perdesini aralayıp, yeniden değerlemesini yapabilir miyiz... Kimbilir?

BİLİMDE METAFORLAR

ahmet k.

32

Ruh ile beden arasındaki köprü nasıl aşılır? Dünyevi olana akıl, bilinç, hayat verilizi Pinokyo'da dokunmayla, yaratılış efsanesinde üfleyerek, Frankenstein'da elektrikle ve bir sürü korku ve bilim kurgu filminde karşımıza çıkan, "sıradan" a gizlenmiş bir büyük metafordur.

FOUCAULT'NUN SARKACI
37. BÖLÜM

umberto eco

36

Sonra senin kızığın geldi. Senin için olup bitenler doğaldı, muhtemelen bir tatil gibiydi herşey. Fakat benim yazındakiler için değil. Bizler için bu bir duraklama, bir pizmanlık, bir tövbe etme dönemiydi. Biz başaramamıştık ve siz geliyordunuz, heyecanınızla, cesaretinizle, özeleştirinizle...

SUNNYSIDE MEKTUBU

muharrem a. ırmak

39

Ertesi gün tüm uykuya gelmeliğime rağmen Sarı Taksi komisyonuna gidip örgüt üyelikime kabulümü istedim. Çeşitli sınavlara rağmen başarıyla yıttım. artık taksiciyim. Bunu kader diyenin ağzına tuz suyu sıkayım.

REQUIEM

murat gülsoy

42

Ve siz sabah güneşiyle cilvelececeğiniz koltuğunuza kurulur, elinizi nazikçe bırakırsınız. Gözleriniz Requiem'in ilk notalarıyla kapanıverirdi.

DISNEYLAND

e.l. doctorow

44

Özgün Alis Harikalar Diyarında mülayim bir sapkın dehanın sembolik ve gerçeküstü eseridir. Mark Twain bir tanrıtanınmaz ve bir pornograficiydi, ve büyük eseri Huckleberry Finn Amerikan toplumsal gerçekliğiyle yüzleşen bir çocuklağın kabusudur.

Başka bir dünya olduğuna yemin
edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden
çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir
caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla
kesiştirği boşluklarda, çocuk parklarında ve
kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri
ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları
çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız
koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri
fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin
birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yaşanan türden bir hayal...

Seyir Defteri

Sanatçılar ve maharet sahipleri arasında en şanssız olanları ilüzyonistlerdir herhalde. Onlar kadar küçük görülen veya önemsiz addedilen bir grup daha var mıdır? Hokkabazlık yapmak neden bir iltifat değil?

Belki de en dürüst onlar olduğu için ketenpereye geliyorlar. Aslında tüm sanatın, bilimin ve hatta teknolojinin yaratma yöntemi olan ilüzyon ya da yanılsama, gözbağcılar tarafından açık açık 'biz gözünüzü bağlıyoruz, aslında bunlar yalan, sizi yanıltıyoruz' teması ile icra edildiği için, onlar biraz olsun insanlığın kendine şeref madalyaları olarak seçtiği sanat dallarının dışına, bir eğlence gösterisinin en çok da çocukları eğlendiren kısmına itilmişlerdir.

Kimbilir, belki bu da bir gözyanılgısı veya bir bakış açısı. Aynen Dali'nin o mükemmel resmindeki gibi. Bakan bir göz köle pazarına üzülürken, bir başka göz -ki bu ikinci bir bakış da olabilir- Voltaire'in büstünde aydınlanma çağını hatırlıyor ve her ikisi de neden resmin adının "Köle pazarında gözden kaybolan Voltaire büstü" olduğuna anlam vermiyor.

İdeal bir sarkaç, ucunda ağırlık merkezinden asılmış bir kütle bulunan, esneyip bükülmeyen L uzunluğunda çok ince bir telden müteşekkildir. Bir küre için ağırlık merkezi kürenin merkezidir; insan vücudu için bu yer, ayaklar O kabul edilmek üzere gövdenin uzunluğunun 0.65 katı olan noktaya rasgelmektedir. Eğer asılan kişi 1.70m boyundaysa, ağırlık merkezi ayaklarından 1.10m yukarıdadır ve L uzunluğu bu mesafeyi de içerir. Bir başka deyişle, eğer adamın başından boynuna kadar olan mesafe 0.60m ise, ağırlık merkezi kişinin başından $1.70-1.10=0.60m$, boynundan $0.60-0.30=0.30m$ uzaklıktadır. Sarkacın periyodu, L metre, $p=3.1415927$ ve $g=9.81$ m/s² olmak üzere, Huygens denklemine göre,

$$T(\text{saniye}) = 2\pi L/\sqrt{g} \text{ dir.}$$

Eğer sabit değerleri yerine koyarsak,

$$T = (2 * 3.1415927) * \sqrt{L} / \sqrt{9.81}$$

ya da yaklaşık olarak

$$T = 2\sqrt{L} \text{ olur.}$$

Not: T, asılan adamın ağırlığına bağımlı değildir. (Tanrı'nın önünde tüm insanlar eşittir...)

Mario Salvadori, Colombia University, 1984

A- Halk ölümden korkmuyorsa, onu ölüm korkusuyla dizginlemeğe çalışmak neye yarar?

Ölümden korksaydı, yalnız o zaman kargaşalık yaratanları yakalayıp öldürmek, başkalarını aynı şeyi yapmaktan alıkoyabilirdi.

B- (Demek ölüm cezasını bol keseden veren ve bununla her şeyin yolunda gideceğini sanan yasa adamları aldaniyorlar).

Öldürmeğe görevli olan (Tanrı) öldürür. Bırakalım öldürsün. Onun işini biz yapmayalım. Yalnız o öldürmeğe yetkilidir.

C- Her kim onun yerine öldürmeğe kalkarsa, dülger keseri ile oynuyor demektir.

Bu oyunda parmaklarını kesmeyenler parmakla gösterilecek kadar azdır.

İsa'dan Önce 600 yılları, Lao-Tzeu, 74

ANNENİZ SOAP-OPERA İZLİYOR MU?

nazlı ökten

Televizyon dizilerinin bile bir hiyerarşisi var günümüzde. Evlerin pencerelerinden seyredilebilecek o mavi ışığa yapışan her kimse artık onu da sınıflandırmak mümkün. Hiyerarşi ayakkabılarımızdan -en çok ta onlardan-yansıdığı gibi seyrettiğimiz televizyon programlarından da yansıyor. Popüler kültürün inanılmaz gücü bir yandan farklılıkları ezip geçerken diğer yandan farklı olmayı mitleştiriyor. Bir Fransız deyişi "değiştikçe aynı şey" diyor, iyi aile kızı olmaktan korkan tüm kızlar Madonna ve uygun adım yürüyüp aykırı düşler kuran genç adamların bıyıklarında Ahmet Kaya. Televizyon programları da böyle... Kahkaha efektlerinin boğduğu stüdyo güldürüleri arasından zevkinize uygun -ya da zevkinizi biçimlendirecek- bir tanesini seçebilirsiniz. Ya da yalnızca sevdiğiniz yönetmenin filmi oynadığında yakarsınız evinizin mavi ışığını. Belki de polisiye dizilere hayransınız. Her neyse televizyon dizilerinin kültürel hiyerarşisinde en alta olmak için kadın olmanız gerektiği neredeyse kesin. Belki de tanımı daraltmak gerekir. Ev kadını ya da ev kadını adayı olmak sizi sadık bir *soap-opera* ya da *tele-novela* izleyicisi yapmaya yetecektir. (Aa tabii ki hayır! *Yalan Rüzgarı* oynarken kahvelerde ya da işyerlerinde bir punduna getirip seyreden erkekler elbette ki laf olsun diye bakarlar). Kültür düzeyiniz düşük sayılıyorsa *tele-novela* size daha çok yakıştırılacaktır. Çünkü hikaye genelde aynıdır. Fakir bir kız uzun zorluklardan sonra zengin olur ve mutlaka üstsınıftan bir erkeğe aşıktır ve sonunda onunla aynı konuma gelerek onu dize getirmeyi öğrenir (bkz. köyden gelen Kezban zerafet derslerinde). Kültür düzeyiniz yüksek sayılıyorsa -ya da Batı kültürüne yakınlığınız diyelim- *soap-opera'nın*, güzel kadınlarının ve erkeklerinin, "para bok gibi huzur yok" triplerine hoşgeldiniz.

Tele-novela özdeşleşmek ise *soap-opera* olmayana ergidir. Sarışın uzun boylu kadınlar pür makyaj arz-ı endam ederler ve fondöten, allık, ruj, rimel, far, saç boyası, oje, küpe, kolye, yüzük ve abartılı mimikler yığını altından çekincesizce öpüşürler sevgilileriyle. *Tele-novela'mn* kadınlarının tersine iş dünyasıyla yoğun bir ilişkileri vardır. Görünürde eşittir ve tuttuğunu koparır *soap-opera* kadını ama tesadüfler ve şanslar/şanssızlıklar asla peşini bırakmaz. *Tele-novela'mn* ikicil dengesine (iyi kadın/kötü kadın: biri mutsuzsa diğeri mutludur) karşın *soap-opera* çok merkezlidir ve birden çok hayat eşdeğer önemdedir; herkesin biramda mutlu olması mümkündür. (Amerikan rüyası), insanlar birbirlerine her fırsatta sarılır ve

"Hey ihtiyacın olursa ben buradayım", "Bunu benim için değil kendin için yapmalısın" gibi sözler sarfederler. Her "ben" bir başka merkezdir; "özel"dir, "özel" biridir. Kendisiyle gurur duyar, kendisini sever. Yine de aslan payının en zengin ve/veya en güzele düştüğü unutulmamalıdır.

Her ikisinin de ortak özelliği seyirciyi geri zekalılaştırma komplosunda stratejik bir adım olduğu sanılacak denli bıktırıcı tekrarlar ve günlük yaşamın neredeyse an be an tekrarıdır (ama tabii ki işediklerini görmeyiz), işte bu nedenle saçma sapan dizileri seyreden ev kadınları ve evkadım adayları da 'boş kafalı' ve 'aptal¹' olmalarının doğal bir sonucunu ortaya koyarlar. Siz de böyle düşünenlerdenseniz iki çift lafım var dinleyin.

Evet doğru bu dizilerin gerçek hedefi ve temel izleyici kitlesi kadınlar. Bu dizileri erkeklerin ve yaşlıların da seyrettiğini söyleyip durumu değiştirmeye çalışmayacağım. Önemli olan kadınlara atfediliyor olmalarıdır. Neden kadınlar? Neden ev kadınları?

Elbette ki yaşamlarını kurdukları ve tanımlandıkları yer nedeniyle: ev içi. Tüm bu dizilerin yüzde doksanlık bir bölümü ev içlerinde geçer ve nadiren "dışarı"ya çıkılır. Yaşantıların merkezi sokak yani dış dünya değil evin ta göbeğindeki çatışmalardadır, işte düzenlilik illüzyonu bu noktada devreye girer. Çekişmeler bitip tükenmez; özel yaşam, aşk ya da aile hayatı bir türlü dengeye oturmak bilmez. Tüm güzelliğe ve başarıya rağmen aile hayatı darmadağındır. Her an yeni bir sevgili, yeni bir kardeş, yeni bir gayr-ı meşru çocuk, terkedilmiş bir koca devreye girebilir. Ve bitmez tükenmez çalkantıların kaynağı olup çıkar.

İşte seyirci-kadını mesut kılan budur. O, evinde kendi hayatının (tek)düzenini/tekdüzeliğini doğrulanmış bulur. O, erişilmesi gereken noktada oturmuş çırpınıp duranları izliyordur. O nasıl hergün belli bir saatte sofrayı kuruyor, haftanın belli bir günü çarşıya çıkıyor, kocasını belli bir saatte bekliyor, eve belli bir saatte dönüyorsa dizisini de aynı kesinlikle seyrediyor; hergün tekrarlanan tüm o rutin hergün seyredilen dizilerle tamamlanır. Diziler tabii ki hafta içi -koca iştedir-,

belli saatlerde -ev kadına aittir ve onun kullanımındadır- yayma girecektir. Ve tabii ki yemeği hergün annesinin pişirmesini bacaklarının arasında sallanan şey kadar doğal bulan erkek çocuk, bu dizileri seyrettiği için annesini küçümseme hakkını bulacaktır kendisinde.

Peki hepimizin dudaklarına aynı küçümseyici gülüşü konduran nedir? Bu dizileri seyreden ev kadınlarıyla, 'ajans' saatini asla ve kat'a kaçırmayan emekli erkekler arasında bir fark var mıdır? 'Ajans' saatinde radyo ya da televizyonun başında hazır bulunan emekli, tıpkı *soap-opera* izleyicisi ev kadını gibi kendi (tek)düzenliliğinin meşrulaştırılması peşindedir. Dünyanın her yerinde savaşlarda insanlar birbirini doğrar, trafik kazalarında onlarca kişi ölür ve Bangladeş'teki sel felaketi insanları evsiz bırakırken emekli kendi tamamlanmış -durulup düzenlenip köşeye kaldırılmış- hayatının kof huzurunun tazelenmesini sağlar. Kimbilir kim ve ne için çalışarak tükettiği onlarca yılı ve artık tamamen askıya aldığı hayatım başkalarının felaketleriyle doğrular.

Ev badım, öğrenci, emekli, genç, yaşlı kim olursak olalım hayatımızın düzenliliğini, uygun adım yürüyüşümüzü haklı çıkartacak bir şeyler ararken bulabiliriz. Foulcault'nun dediği gibi

"Çok sıradan zevkler uğruna başka zevkleri elimizden kaçırdık: dağınıklığımızdan, tembelliğimizden, ya da düşgücümüzün kıtlığından. Hatta belki de yeterince inatçı olmadığımız için baştan aşağıya tekdüze bir sürü zevkimiz oldu."

Aslında sarsılmaktan, değişmekten öcü gibi korkarken ve korkutulurken kendimize rutinler yaratıyoruz hepimiz. Ev kadınlarını bayağılıkla suçlamak kimin haddine düşmüş!

O geceye kadar, en doğru bilgiyi ansiklopedilerin sakladığına inanırdım....

Bizde sözlük ya da o zamanki tabiri ile lügat biriktirme ve her fırsatta onları okuma bir aile saplantısıdır. Büyükbabam, babam, dedem hep lügat ve ansiklopedilere ilgi duymuşlardır. Ben de kendi hayat tarihimin

aydınlanma dönemini, ansiklopedi okuyarak geçirdim diyebilirim. Ansiklopedi karıştırmak denir aslında; ama ben bilhassa okumak fiilini tercih ediyorum. Çünkü saatler boyunca o alfabetik bilgi yığınıyla amaçsızca cebelleşirdim. Tabii herkes gibi ben de büyüdüm ve o güzel huyum diğer kitaplara yöneldi ve ansiklopediler kütüphanemin en güzide köşelerinde emekliye ayrıldılar. Ta ki geçen geceye kadar.

O sıkıntılı ve içbunaltan gecelerden biriydi. İçimi sıkan özel düşünce ve duygularımdan kurtulmak için bir zamandır aklıma takılan "anaerkil toplum" konusunda düşünmeye başladım. İnsanlığın emekleme döneminde yaşadığı bir aile düzeni olarak anne ve anne soyunun merkez alındığı, günümüz ailesinin tam tersi diyebileceğimiz bir toplum yapısını anlatan bu kavramın gerçekliğini kanıtlayan ne gibi bulgular olduğunu birdenbire merak etmeye başlamıştım. Nereden öğrendiğimi tam olarak çıkaramadığım bu bilgi, sağlam bir bilgi olarak aklıma nakşolmuştu. Gözlerim bir anda ansiklopedilerin durduğu tozlu raflara ilişti. Yerimden fırladığım gibi **Britannica**'nm 2. cildim ve Larousse'nin 1. cildini kaptım. Fakat karşıma çıkan tablo gerçekten şaşırtıcıydı. **Britannica** böyle bir kavramın bir ara kimi antropologlarca ortaya atıldığı fakat sonra bundan vazgeçildiğim ve günümüzde hiç itibar edilmediğini yazıyordu. **Larousse** ise sözlük tipinde bir ansiklopedi olmasına rağmen yani daha fazla sözcüğü daha kısa açıklamalarla derlemesine rağmen anaerkillik maddesini **Britannica**'dan çok daha uzun ve ayrıntılı işlemişti. Üstelik hiç de **Britannica**'nm dediği gibi kabul görmeyen bir kavram olduğunu söylemiyor tam tersine, günümüzde Tibet dolaylarında bu tür topluluklara rastlandığını ileri sürüyor ve bu toplulukların yapısını anlatıyordu. Evet, iki saygın bilgi kaynağı birbirlerine zıt iki bilgi veriyorlardı ve hangisinin doğru olduğuna karar vermek bana kalıyordu. Antropoloji ve sosyoloji kitaplarına bakıp çeşitli bakışaçılarım inceleyebilirdim. Fakat içime bir kurt düşmüştü. **Ya başka maddelerde de böyle farklılıklar varsa?**

Aklıma gelen ilk kavram Devlet oldu. Hemen **Britannica**, 7. cilt, sayfa 202.

ans
ikl ope
dis ava şla rı
murat gülsoy

Devlet: Çağdaş anlamıyla, belirli bir ülkede yaşıyan insan topluluğunun, egemenlik ve bağımsızlık temelinde oluşturduğu siyasal rgtlenme.

Ve Larousse 5. cilt sayfa 3105.

Devlet: 1. Kültürel birliği olan ve kurumlaşmış bir iktidar tarafından yönetilen bir insan grubunun, sınırlarla belirlenmiş toprağa yerleşmesi sonucunda meydana gelen siyasal toplum.

içime düşen kötü toplum aniden filizlenmeye başlamıştı. Devletin tanımlarını tekrar tekrar okuyor aradaki farklılığın ne derece önemli olduğunu anlamaya çalışıyordum. Siyaset bilimcisi değilim ama siyasal toplum ile siyasal örgütlenmenin farklı Şeyler olduğunu bilecek yaştayım. Her iki kaynaktaki maddelerin tamamım okuyorum ama yok ne 'örgütlenmedir' diyen **Britannica** herhangi bir yerde bunun toplum olduğunu söylüyor ne de tersi sözkonusu. Yani her iki kaynak da bambaşka birer tanım koymuşlar ortaya. Üstelik çok basit bir kavram. Devlet! Fakat aynı zamanda çok da ideolojik bir kavram. Belki daha nötür bir kavrama bakmak yerinde olacak diye dşnyordum ki büyük bir zevkle okuduğum Kara Kitap ilişti gözüme. Pamuk'un Hurufilik'e yaptığı göndermeler zaten uzun zamandır kafama takılıyordu. Ve derhal **Larousse** 9. cilt sayfa 5429 da Hurufilik'i okumaya başladım.

Hurufilik: Tanrıyı, insanı ve genel olarak varlığı harfler ve sayılar ile açıklayan tarikat.

Ve Britannica 11. cilt sayfa 291:

Hurufilik: İrani Mutasavvıf Fazlullah Hurufi'nin harf ve rakamların çeşitli yorumları üzerine kurduğu inanç sistemi. Harf ve rakamların yorumlarına ilişkin bütün eski birikimlerle tasavvufi, batini, ve Őii inançların sentezinden oluşan Hurufilik bir tarikat ya da mezhepten çok, başlıbaşına bir din özelliği taşımaktadır.

Buyrun cenaze namazına. Birine göre bir tarikat bir diğerine göre din. Hele devamını okuyunca daha da dehşete düştüm nk **Britannica** da Şöyle bir bölüm varken:

Fazlullah'ın ortaya çıkışıyla uluhiyet dönemi başlamıştır. Bütün peygamberler mehdi olan Fazlullah'ın tanığı ve muştucusudur. Ondan sonra gelecek olan insan-ı kamil Tanrı'nın son görünümü olan Fazlullah'a uymak zorundadır. O, Musevilerin bekledikleri Mesih, Hıristiyanlar ile Müslümanların gökten ineceğine inandıkları Hz. İsa'dır. Fazlullah gökten inmiş, kıyamet kopmuş, dünya ahiret olmuştur. Bu nedenle ölümden sonra ikinci bir hayat, ahiret hayatı yoktur. Gerçek ortaya çıktıktan sonra bütün yükümlülükler ortadan kalkar...

Larousse böyle bir önemli bölümü es geçmiş Hurufilik'i bir tarikat olarak hafızalara kazıma isteği ile sadece şu kadar değinmiştir.

... **Ondan sonra gizli imam dönemi başlamıştır;**
Mehdi ile başlayan bu dönem, aynı zamanda
uluhiyet dönemidir ve **Mehdi de Fazlullah Hurufi'dir.**

Sinirbozucu değil mi? Hurufilik diye bir şey var ve bu bir kaynağa göre tarikatlar içinde bir tarikat, diğerine göreyse neredeyse bir din. Kıyamet kopmuş, Fazlullah Tanrı'nın görüntüsü olmuş, yükümlülükler ortadan kalkmış. Ahiret'e geçmişiz. Hani yani Hurufilik *kazara* doğru ise biz şimdi Ahiret'i yaşıyoruz ve haberimiz yok, **Larousse** yöneticileri de bu gerçeği bizden saklamış oluyorlar.

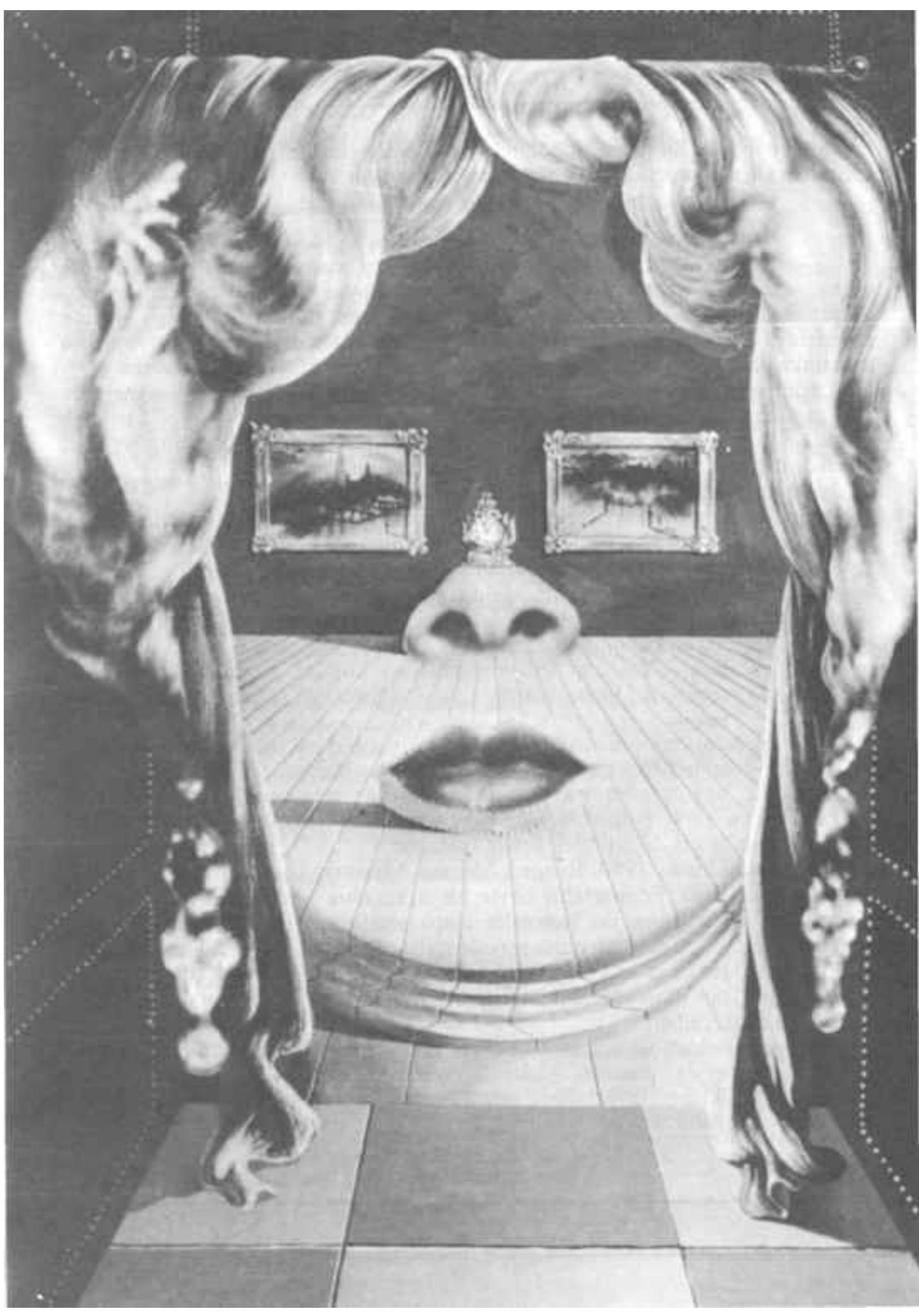
Sinirlerim bozulmaya başlamıştı. Hayır, yıllarca bu kitaplara boşuna para verdiğim için değil tabii; yıllarca darbeci generaller gibi kasım kasım kasılarak kitaplığımın en güzide köşesini işgal eden bu dev ansiklopedilerin henüz bir konu üzerinde anlaştıklarını görememiş olmaktı beni uyumaktan alıkoyan.

oynatmaya az kaldı, doktorum nerde?

Son bir şans vermeye karar verdim. Ve iktidar kavramını aramaya başladım. Evet. **Larousse**, 9. cilt 5617. sayfada uzun uzun anlatılmıştı. Ve **Britannica'nın** 11. cilt ve 505. sayfasında yani iktidarın olması gerektiği yerde yeller esiyordu. Olur şey değildi, iktidarsız bir ansiklopedi! Akıldışı bir şey, iktidar gibi önemli bir siyasal kavram atlanmış, unutulmuştu. Herhalde eviri hatasıdır diye mantıklı bir açıklama bulmaya çalıştım, iktidar'ın ingilizcesi neydi? Power, yani g; o halde g olarak çevrilmiş olabilir diye düşünüp hemen g bahsine koştum. Aaa, yok! Yani var da fizikteki g tanımını var. Birim zamanda yapılan/harcanan iş/enerji gibisinden bir şeyler.

Ve gecenin ilerleyen saatlerinin de etkisiyle bulamklaşan zihnimde o kötü tohumdan yeşeren filiz, meyvalarını vermeye başlamıştı. Tüm dünyaya karşı oynanan bir büyük plan mıydı bu! Anglo-Saxon geleneğini temsil eden **Britannica'ya** karşı Fransız geleneğinin temsilcisi **Larousse!** iki gelenek de çaktırmadan bilgileri değiştirerek henüz kavrayamadığım bir hain emele mi hizmet ediyorlardı? Aklımda **1984, Borges, Martin Mystere** kşekapmaca oynamaya başlamışlardı. Evet. Fransızların böyle bir ukağıdını okumuştum bir yerlerde. **Hangi** Batı'daydı galiba. Bu Fransızlar sömürgelerinde öyle yalan bir resmi tarih okutuyorlardı ki Afrikalı biçare zenciler atalarının sarışın Frenkler olduğuna inanıyorlardı. Hayli fantastik değil mi? Ama bu çok daha ciddi. Çok çok daha ciddi bir komplo. Tüm dünyada çeşitli dillere çevrilen ana bilgi kaynakları... Bilgi ağında en müthiş silah!

Sonra ne mi oldu? Ne olacak. Gün ışıdı. Ben gözlerim kıpkırmızı yatağa girdim ve ertesini gün herşeyi unutarak gündelik yaşantıma döndüm. Ne yapabilirdim ki? Belki de o ansiklopedilerin sadece salamanje kitaplıklarına metreyle satın alınıp, dizilmeleri çok daha zararsız. Kimbilir".

GLEND'A YA ÖYLE TUTKUNUZ Kİ !

*"...duyduğumuz düşkünlüğü ona ilişmiyordu bile,
onun suçu değildi, o bir oyuncuydu
ve Glenda'ydi."*

Julio Cortazar

Ferhat Aktan

Sahipsiz seslerin getirdiği uyuşukluktan olsa gerek, Glenda ortaya çıkıp şarkılarını söylemeye başlayınca kadar, yıllarca hep kötünün iyisini dinlemeye alışmış kulaklarımız. Ama o gelince, değışti herşey, başka yaşamları kendimizinmiş gibi yaşamayı, şarkılarının içinde saklı ara renkleri keşfetmeyi öğrendik. Acıdan zevk almanın utanılacak bir şey olmadığını öğrenmiştik başkalarından; fakat o, ağlamanın da en az gülmek kadar soylu olduğunu anlattı şarkılarında. Ve biz sürekli dinledik, izledik televizyon kanallarında, arada bir görüldüğü konser ışıklarından yüzümüze yansıyan gölgesini duyumsadık oturduğumuz koltuklardan.

Sesini ilk duyurduğu zamanlardan bu yana çok şey değışti, eskidi ve kirlendi. Ama Glenda dimdik ayakta, hâlâ söylüyor hâlâ dinletiyor sesini. *Zamana* karşı direnen, hatta zamanı yenen bu kadını, ben ve benim gibilerin gözünden anlatmak, onu taçlandırmak isterdim hep. Çünkü öyle tutkunum ki, onu karalamak elimden gelemes. Eksikleri gözümde kaçabilir, belki de görmek istemem bile. Bu yüzden artılarımı anlatmak istiyorum Glenda'mn, ya da bana yansıyan yüzünü.

izmirli kızların eksik çizilmiş olduğunu söyler şairin biri. Belki doğrudur, ama bana kalırsa Glenda'mn yüzü doğru dürüst bile çizilmemiş, onu her görüşümüzde farklı bir ruh hali takır. Yüzü, durmadan yeni anlamlar üretir, ve sesi yeni kişiliklere bürünür durmadan. Örneğin Glenda terkedilmiş bir sevgilinin hüznünü de taşıyabilir, çareleri tükenmiş annelerin tevekkülünü de. Ve ses telleriyle Glenda, cinsiyetsiz armoniler kurabilme yeteneğine de sahiptir. Kimi zaman çok dinlemişliği aşan bir farkına varışla yeni bir ayrıntıyı yakalayabiliriz.

Ve Glenda'mn sesi açıklamaz, ipucu verir. Ama verdiği ipuçları, benzerleri veya türevlerinde bulunmayan bir öngörüye sahiptir. Bu belki

de ilk olmanın verdiği ayrıcalığın yanında, çok yaşamışlığı sunmanın getirdiği kendine güvendir. Ve en önemlisi söylemiş gibi yapmaz, söyler. Sesinde detaylar gizlidir.

Şarkı sözlerinde nedensiz mutluluklara, rasyonel acılara, ve sebep-sonuç ilişkilerine yer yoktur. Hele geleceğe dönük heveslere hiç yüz vermez. Zaten heves kırılmış, şenlik dağılmış bir acı yel kalmıştır. Hüznüyle başbaşa kalan kahramanımız ya da Glenda (erkek-kadm farketmez) kendini yolları çatallanan bir bahçede bulmuştur. İşte bu noktada sözlerin meşrebi farklı kanallara dağılır. Ya *Dönülmez akşamın u/kundayız vakit çok geç* veya *Bu son fasıldır ömrüm nasıl geçersen geç* kararlılığını taşırlar. Bir de her ikisinin arasında kalan *Ben bir yerde hata yaptım ama nerde* sorgulamasını yapan şarkıları da vardır. Ama hiçbir *Dünya oldu bana dar/Neden yağdın söyle kar* seviyesizliğine düşmez. Buna emsal gösterebileceğimiz, tekerleme benzeri şarkılarında bile sinsi ironiler gizlidir, için için güldüğünü duyarız. Belki de hem söyler, hem de budalaca tekrarlarına hayranlıkla eşlik ettiğimiz için, bizimle acımasızca alay eder. Yüzünün bir yarısı hanendedir. Vazgeçişlerin *dekandansın* yaşar, yüzünün diğer yarısında yolunu kaybetmiş bir çocuk ağlamaktadır (oğlan-kız farketmez). Genç bir kız olamayacak kadar ölçülüdür. Ancak genç kızlar onun ölçüsüzlüğüne tutkundurlar. Yarım bırakılmış aşkları sever, kararsızlığın uzmanıdır, loş odalar mektebinde hüznü anlatır. Biz de onun öğrencileriyiz.

insanlara kederli yüzünü gösterir çokça. Telafi edilemeyecek kayıpların haritasını çizer. Gerekli olduğunda güler, daha doğrusu gülümser. Hareketin egemen olduğu şarkılarında aşırıya kaçmaz. Zaten Glenda aşırıyı sevmez. Genelde elindeki mikrofonuyla ritme eşlik eder, nedense mikrofonu sol elindedir ve duruyormuş gibi dans eder. Sık sık kullandığı komedi yeteneğinin, sempatik görünmesini sağladığı sananların aksine, bence bu Glenda'ya tarif edilmez bir gizem kazandırır. Sahnede her iki özelliğini görenler onun mistik çekimine girmekten kurtulamazlar. Fiziği sürekli değişim halindeyken bile o hep aynıdır. *Ben sizlerden biriyim* deme gereği duymaz, farklı olduğuna inananlardandır. Belirli bir inancı yoktur Glenda'mn. Belki hiç sevmemiştir, hayatı boyunca hiç terkedilmemiş de olabilir. Belki de çok yaşamışlığı, aynamızda tersine yansımış yanlış bir görüntüdür; ve biz öyle *farzederiz*. Ama olsun, herşeye rağmen; Glenda'ya öyle tutkunuz ki...

başka bir dünya

Tanrı ile Özgür irade* Üzerine Tartışma

Raymond M. Smullyan

Ölümlü: Tanrım sana yakarıyorum. Senin için dua ediyorum. Bu acı çeken yaratığı duy ve onu özgür irade sahibi olmaktan alıkoy.

Tann: Sana verdiğim en değerli armağanı red mi ediyorsun?

Ölümlü: Bana zorla dayatılan bu iradeye nasıl armağan dersin? Özgür iradem var fakat bu benim kendi seçimim değil. Ben asla özgür irademi özgürce seçmedim. Hoşuma gitsin veya gitmesin, bir özgür iradem var!

Tanrı: Neden hayıflanıyorsun?

Ölümlü:Çünkü özgür irade ahlaki sorumluluğu getiriyor ve ben bu ahlaki sorumluluğa dayanamıyorum.

Tanrı: Ahlaki sorumluluğu neden bu kadar katlanılmaz buluyorsun?

Ölümlü: Neden mi? Tam olarak bilemiyorum fakat bildiğim tek şey buna dayanmadığını.

Tanrı: Pekala, seni ahlaki sorumluluktan muaf tutup özgür iradem yerli yerinde bıraksam tatmin edici olur mu?

Ölümlü (duraklar): Korkarım, olmaz!

Tanrı: Hah, tam düşündüğüm gibi. O halde ahlaki sorumluluk özgür iradenin itiraz ettiği tek özelliği değil. Özgür irade ile ilgili başka canını sıkan ne var?

Ölümlü: Özgür irade beni günah işlemeye malik kılıyor ve ben günah işlemek istemiyorum.

Tanrı: Madem istemiyorsun o halde neden günah işliyorsun?

Ölümlü: Yarabbim! Neden günah işlediğimi bilmiyorum, sadece günaha giriyorum! Şeytani kışkırtmalara karşı ne kadar uğraşırsam uğraşayım direnemiyorum.

Tanrı: Eğer direnemediğin gerçekten doğruysa,

özgür iradenle günahı seçmiyorsun demektir ve bu yüzden de günaha girmiş sayılmazsın. En azından bana göre bu böyle!

Ölümlü: Hayır, hayır! Sadece biraz daha çabalamakla bu kışkırtmaya direnebilmişim, günaha girmemişim gibi bir his içindeyim. Bu iradenin sonsuz olduğunu anladım. Eğer kişi tüm kalbiyle isterse, günaha girmeyebilir.

Tanrı: Güzel, o halde, günaha girmemek için yeterince çabalayıp çabalamadığını b^melisin?

Ölümlü: Gerçekten bilemiyorum. O anda çabaladığıma inanıyorum fakat geçmişimi gözden geçirirken belki de daha fazla çaba gösterebilirdim diye hayıflanıyorum.

Tanrı: O halde, günaha girip girmediyini gerçekten bilemiyorsun, iki durum da olası. Yani günah işlemiş de olabilirsin, işlememiş de...

Ölümlü: Evet! Zaten .bu olasılık beni mahvediyor. Günah işlemiş olduğum düşüncesi korkutuyor beni.

Tanrı: Neden?

Ölümlü: Nedenini bilmiyorum! Bir kere ölümden sonra karşılaşacağım ceza korkutuyor beni!

Tanrı: Ha, şimdi oldu. Şunu baştan söylesene. Neden lafı özgür irade, sorumluluk gibi yerlerden dolaştırıyorsun. Seni cezalandırmamam için yalvarabilirsin bana!

Ölümlü: Cezalandırılmayacağımı garanti etmeyeceğini bilecek kadar gerçekçiyim zannediyorum.

Tanrı: Böyle bir şeyi garanti edemeyeceğime dair gerçekçi düşüncelerin var öyle mi? Sana ne yapacağımı söyleyeyim! Sana çok çok özel bir garanti veriyorum: İstedığın kadar günah işleyebilirsin, hiçbiri için seni cezalandırmayacağım. İlahi söz! Tamam mı?

Ölümlü (Dehşetle): Hayır, hayır, n'olur bunu

* Özgür İrade: îrade-i Cüzzi

yapma?

Tanrı: Neden? İlahi sözüme güvenmiyor musun?

Ölümlü: Tabii ki inanıyorum! Fakat anlamıyorsun, ben, günah işlemek istemiyorum! Ben günah işlemekten, neden olacağı cezadan daha fazla korkuyorum.

Tanrı: Bu durumda sana başka bir şey önereceğim. Senin bu korkunu alabilirim. İşte büyü bir hap! Bunu yuttuğun zaman korkun geçecek. Böylelikle zevk ve mutlulukla günah işleyebileceksin, hiç pişman olmayacaksın, vicdan azabı çekmeyeceksin, ve seni hiç bir şekilde cezalandırmayacağıma ya da hiç bir kuvvet tarafından rahatsız edilmeyeceğine söz veriyorum. Sonsuza kadar melekler gibi saf kalacaksın. İşte hap!

Ölümlü: Hayır, hayır!

Tanrı: Saçmalıyorsun? Son mazeretini de ortadan kaldırdım, daha ne istiyorsun?

Ölümlü: Yine de o hapı almayacağım.

Tanrı: Neden?

Ölümlü: O hap gelecekte işleyeceğim günahların azabını yok edebilir ama hâlâ o korkuya sahip olmak beni o hapı almaktan menediyor!

Tanrı: Sana almanı emrediyorum!

Ölümlü: Reddediyorum!

Tanrı: Ne, özgür iradeni kullanarak red mi ediyorsun?

Ölümlü: Evet.

Tanrı: Senin şu özgür irade bayağı işe yarıyor galiba.

Ölümlü: Anlayamadım.

Tanrı: Bu tür bir öneriyi reddetmeni sağlayan bir özgür iraden olması seni mutlu etmiyor mu? İsteklerine aldırmaksızın, seni o hapı yutmaya zorlamama ne dersin?

Ölümlü: Lütfen yapma! Hayır!

Tanrı: Tabii ki yapmayacağım; Sadece bir noktayı göstermeye çalışıyorum. Seni hapı almaya zorlamak yerine, başlangıçtaki "özgür irademi al" duanı uygulaysaydım bu hapı alacaktın.

Ölümlü: Özgür iradem gittikten sonra, hapı almayı nasıl seçebilirdim ki?

Tanrı: Seçerdin demedim, alırdın dedim. Diyelim ki senin o hapı almanı gerektiren bir deterministik kurallar dizisine uyuyorsun.

Ölümlü: Yine de reddediyorum.

Tanrı: Öyleyse, özgür iradeni kaldırma teklifimi reddediyorsun. Bu senin asıl duandan biraz farklı, öyle değil mi?

Ölümlü: Tamam dahice tartışarak kazandın; artık özgür irademi geri almam istemiyorum.

Tanrı: Peki. Fakat, neden vazgeçtiğini tam anlayamadım.

Ölümlü: Çünkü özgür iradem olmaksızın şu anda olduğundan çok daha fazla günah işleyebilirim.

Tanrı: Ama sana söyledim, özgür iraden olmaksızın yaptıkların günah olmaz.

Ölümlü: Fakat şimdi bu özgür irademden vazgeçersem, gelecekte günah işlemekten kurtulacağım ama özgür irademden vazgeçerken özgür olduğumdan yine günaha girmiş olacağım. Beni köşeye sıkıştırtın. Ne yapsam yanlış.

Tanrı: Fakat sen de benim elimi kolumu bağlıyorsun. Seni özgür iradenden kurtarmaya ya da öylece kalmana izin veriyorum ama hiç bir seçenek seni tatmin etmiyor. Sana yardım etmek istiyorum ama galiba bunu başaramıyorum.

Ölümlü: Doğru

Tanrı: Bu benim hatam değil. Neden hala kırgınsın!

Ölümlü: Çünkü beni baştan bu duruma düşürmeyecektin.

Tanrı: Fakat, sana göre yapabileceğim bir şey yok.

Ölümlü: Şu anda yok ama önceden yapabilirdin.

Tanrı: Neyapabilirdim?

Ölümlü: Tabii ki, beni daha yaratırken özgür irade vermezdin olur biterdi. Şimdi her şey için çok geç. Ne yapsam kabahat!

Tanrı: Peki neden baştan vermeseydim daha iyi olacaktı?

Ölümlü: Çünkü, o takdirde hiç bir zaman günah işleme durumuna düşmeyecektim.

Tanrı: Güzel, hatalarımdan ders almayı severim.

Ölümlü: Ne!

Tanrı: Sana paradoks gibi geliyor bu. Aldığın dine eğitimine göre hiç bir kutsal varlığın benim hata yapabileceğimi söylemeye hakkı yok. Öte yandan benim her şeyi yapmaya hakkım

olduğunu da biliyorsun. Ve ben kutsal bir varlığım. O halde sorun şu: Benim hata yapmaya muktedir olduğumu söylemeye hakkım var mı?

Ölümlü: Kötü bir şaka bu. Tabii ki söylemeye hakkın var. Fakat beni dehşete düşüren hata yapabileceğini iddia etmen.

Tanrı: Hata yapabilirim demedim ki. Eğer hata yaparsam, bundan ders alırım dedim. Bu söylediğim herhangi bir zamanda hata yapabileceğim ya da yapmış olduğumun bilgisini vermez.

Ölümlü: Bırakalım bunları. Sen, bana özgür irade verirken hatalı davrandığını kabul ediyor musun etmiyor musun?

Tanrı: Güzel, asıl üstüne gitmemiz gereken noktaya geliyoruz. Sen bir istisna değilsin. Bir çok din bilimci bile içten içe insanlara özgür irade vererek onlara haksızlık yaptığını düşünürler. Kendilerini hiç bozamayacakları bir anlaşmaya tek taraflı olarak zorladığını düşünürler.

Ölümlü: Evet tamamiyle öyle!

Tanrı: Dediğim gibi, seni çok iyi anlıyorum. Fakat sana bu budur demek yerine Sokrat'ın yöntemini biraz daha kullanıp gerçeği görmeni sağlayacağım. Şimdi sana ne yapacağımı anlatayim. Şu anda yeni bir evren yaratmak üzereyim. Bu yeni evrende de senin gibi bir ölümlü ortaya çıkacak. Bir başka deyişle sen tekrar doğacaksın. Ve şimdi bu yeni ölümlüye - yeni sen - özgür irade verebilirim ya da vermeyebilirim. Ne yapmamı istersin.

Ölümlü: Lütfen, ona özgür iradeyi musallat etme.

Tanrı: Tamam. Dediğin gibi yapacağım. Bu 'yeni sen'in özgür iradesi olmaksızın tüm korkunç şeyleri yapacağının farkındasın umarım.

Ölümlü: Fakat özgür iradesi olmadığı için bunlar günah sayılmayacaklar ki!

Tanrı: ister günah de ister deme, olgular aynı olacak ve bu yapılan korkunç hareketler bir sürü varlığa büyük acılar verecek.

Ölümlü: Yarabim 'yine kandırdın beni! Hep aynı hikaye! Eğer ona özgür irade verme desem, bu yeni yaratık gidip bir sürü korkunç şey yapacak ve günaha girmeyecek fakat tüm yaptıklarına ben neden olduğum için vebali benim boynuma olacak.

Tanrı: Tamam daha iyi bir önerim var! İşte ne yapacağımı şu kağıda yazıyorum ve kararımı

verdim. Sen ya da herhangi bir kuvvet bu kararı değiştiremeyecek yani yapabileceğin hiçbir şey yok. Dolayısıyla verdiğim karardan dolayı hiç bir sorumluluğun kalmadı. Sadece şunu öğrenmek istiyorum. Ne yönde karar vermiş olmamı isterdin? Unutma tüm sorumluluk benim omuzlarımda, korkmadan, dürüstçe söyle fikrini.

Ölümlü: (Uzun bir duraklamadan sonra) Ona özgür irade vermiş olmanı dilerim.

okunmamış kitapların,
seyredilmemiş filmlerin,
gidilmemiş konserlerin,
tanınmayan ünlülerin
içtimaî hayatta oluşturduğu
stress faktörü

pınar türen

Çılgın Raptiyenin İntikamı

"Zelig'i seyrettiniz mi?"

"Ya Moby Dick' i okudunuz mu?"

Ne kadar sık karşımıza bunlara benzer sorular çıkar. Onu yaptın mı, bunu gördün mü, şunu okudun mu... Kalabalık bir toplumda sohbet ederken, şuradan buradan dem vururken, ya da pek tanımadığınız bir ortamda ciddi ciddi laf yapmaya çabalarken, biri tak diye bir soru sorar "Falancanın bu konuyla ilgili bir kitabı vardır, okumuşsunuzdur mutlaka! ". Mutlaka okumalıymışsınız, ama şu korkuluğa bakın ki okumamışsınız! Canınız nasıl da sıkılır. Nedense "Hayır okudum" demek tarif edilmez acılar verir insana, ve ister kendimize güvenelim yada güvenmeyelim hiç farketmez, hepimiz kimbilir kaç kere yapmadığımız şeylere ilişkin bu sorulara "Ah evet okudum", "Tabii ki izledim" ya da kısaca "Biliyorum" gibi kaçamak cevaplar verip, ezikliğimizi ufak yalanlarımızla ört bas etmeye çalışmışızdır. Ne kadar acı verir bu yalanlar bize, biliriz ki aslında bu kendi kendimizi aşağılamaktan başka bir şey değildir. Bir keresinde kendisinden yaşça büyük insanların gözüne girmeye çalışan bir çocuğun, kendisini biraz olsun kabul ettirebilmek pahasına, tamamiyle uydurma bir film için (filmin adı Çılgın Raptiyenin İntikamı) "Ben bu filmi gördüm" demesine şahit olmuştum. Ne acıdır hepimiz bunun gerçek olamayacağını biliyorduk. Ama kimse bunu yüzüne vurmadı, kimse alay bile etmedi. Çünkü o buna değmezdi. (Yani, demek istiyorum ki bu olay o kişinin his dünyasında travmatik bir etki yaratmış olabilir.) Ancak her yalanın sonu böyle iyi bitmeyebilir. Bazen ufak yalanınız bir şamar gibi yüzünüze de vurabilir.

Entokrasinin* şu zavallı durumu

Tamamiyle uydurma ama kulağa da tanıdık gelen bir kelimeye insanlar nasıl bir tepki verir hiç merak ettiniz mi? İçimdeki davranış bilimci ruhu ile dilimize uyduruk kelimeleri zorla kazandıranlara karşı oluşturduğum tepkimin birleştiği bir anda "entokrasi" kelimesini uydurdum. Deneyimin ilk aşaması tamamlanmıştı, şimdi sıra ikinci ve asıl bölüm için bir kurban bulmaya gelmişti. Ağlarımı gerdim ve beklemeye başladım. Ağıma ilk takılan kurbanıma entokrasinin şu zavallı durumundan söz açtım. Kurbanım büyük bir saflıkla "O da ne demek" diye sorunca bir an ümitsizliğe kapıldım. Fakat oyun devam etmeliydi. "Bilmiyor musun? Nasıl aristokrasi, teknokrasi var entokrasi de entellektüellerin sınıfı" diyerek olaya bilimsel doğruluk da kattım. Kurbanım nihayet istediğim kıvama gelmişti. "Ah! Tabii biliyorum, şimdi hatırladım, geçenlerde bir yazıda okumuştum" dediği zaman biraz güldüm ama hiç şaşırmadım. Aslında trajikomik olan kurbanımın bu yalanı değil, onun bu davranışının bana hiç yabancı olmayıştıydı. Hatta özellikle beklediğim bir tepki olmasıydı. Onunla alay etmeye -her ne kadar bu deneyi tüm yakın çevreme anlatıp kahkahalarla güldüysem de- hiçkimsenin hakkı yok çünkü hepimizin anı dağarcığında böyle hicap dolu anılarımız mutlaka vardır.

hiçkimsenin hakkı yok çünkü hepimizin anı dağarcığında böyle hicap dolu anılarımız mutlaka vardır.

Bana sorma, Tanrı'ya sor!

Nedir insanları dayanılmaz bir şekilde yalan söylemeye iten sebep? Özgüven eksikliği mi, yoksa bilinçaltımızın muzip bir oyunu mu, ya da bazı şeyleri yapmamış olmanın verdiği utanç mı? iyi de karşımızdaki kişinin de herşeyi kucaklamış olma ihtimali yok ki karşısında kendimizi Gregor Samsa gibi görüp çaresizce yalanlara başvuralım. (Ne o, yoksa Gregor Samsa'yı bilmiyor musunuz!) Üstelik son derece geniş bir yelpazeye yayılabilen özde zararsız yalanlarımız, dar bir kapsamda bakılıp bir tarafa atılamayacak kadar insan hayatının derinlerine nüfuz etmiş durumda.

Sosyal psikolojide araştırma yapan kişilerin en çok zevk aldıkları konu sosyal uyumdur zira insanların verdikleri tepkiler sonucu ortaya çıkan bulgular bilimsel gerçeklerden çok kara mizah dergilerinde yayınlanan makalelere benzer. Doğadaki tüm canlılar gibi insan da ancak çevresine uyum sağlayabildiği sürece yaşamını idame ettirebilir. Ancak eldeki bulgular insanın bu uyum sağlama sorununu biraz abarttığını gösteriyor. Nasıl mı? James Thurber çarpıcı bir olay aktarıyor:

"Birden biri koşmaya başlar. Belki de birdenbire karısıyla buluşacağını ve biraz geç kaldığını hatırlamıştır. Sebebi her ne ise Broad Street'in batısına doğru koşmaya başlar. Başka biri de koşmaya başlar, belki de fazla heyecanlı bir gazeteci çocuk. Bu sırada işadamı görünüşlü bir başka adam da koşmaya başlar. Tam on dakika içinde High Street' deki herkes Union Depot'dan Courthouse'a doğru koşmaya başlamıştır. Koşan güruhun çıkardığı homurtulardan bir kelime aynmsanır: baraj! baraj parçalanmış! Endişe bir yaşlı kadın veya bir trafik polisi ya da ufak bir çocuk tarafından dile dökülmüş olabilir. Kimse kimin söylediğini bilmiyorduz zaten bunun pek bir önemi de yoktu. İki bin kişi dalgalar halinde, panik içinde koşmaktadır. "Doğuya gidin!". Doğuya, ırmaktan uzağa, güvenilir bir yere. "Doğuya gidin! Doğuya gidin!"

Bu sırada şişman bir hanım, caddenin ortasına doğru koşarken önüne düştü. Tüm bu gürültünün arasında halen ne olup bittiğinin tam farkında değildim. Biraz zorlukla kadını kaldırdım. Yaşı altmışlarında göstermesine rağmen iyi koşuyordu, hatta müthiş bir kondisyonu vardı. "Neler oluyor" diye sordum. Telaşla bana baktı ve tekrar gözlerini uzaklara çevirdi "Bana sorma, Tanrı'ya sor!".

Aslında Thurber'in başına gelen bu trajikomik olay ile "Zelig'i seyrettiniz mi?" sorusuna gerçekte seyretmediği halde "Evet tabii seyrettim" dediğimiz durumlar arasında çok da büyük bir fark yok. Sorun insanların topluma uyum sağlamalarını neredeyse marazi boyutlara ulaştırmaları. Toplum bireyi şekillendirmede o derece etkin bir rol oynar ki sonunda birey çırpındıkça batağa batmaktansa, hiç çırpınmadan kendini bataklığın içine atıverir.

"Okudum"

"Gördüm"

"Biliyorum"

"Koşuyorum"

İşte topluma uyum sağladınız. Siz de herkes gibi bir insansınız, bir çıkkıntı değilsiniz, itilmiş, bir kenara atılmış değilsiniz. Siz de herkesten birisiniz. Daha fazla düşünmeye, uğraşmaya, sorgulamaya ne gerek var! Uyun uyabildiğiniz kadar!..

NOT: Zelig'i mutlaka seyrediniz.

* Entokrazi gerçekten de İngilizce de olmayan bir kelime. Fakat İngilizce'nin günde 6 sözcük gibi bir hızla ürettiği düşünülürse, bir yerlerde karşımıza çıkabilir; benden söylemesi...

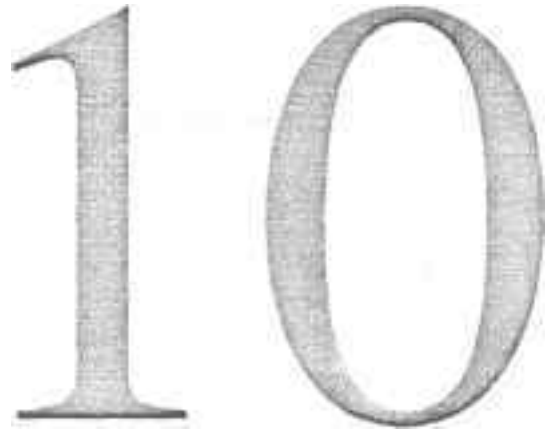
orhan selim

Bilginler onlu sayı sistemini kullanıma soktuğundan beri insanlık, eli açık tüccarlar gibi her alanda onu kullanmış. Küçük çocuklar saymayı öğrendiklerinde parmaklarının da yardımıyla önce ona kadar, sonra da onar onar yüze kadar saymayı daha kolay öğrenmişler. Fizikçiler ölçümlerini yapmak için her nedense gerekli uzunlukları, ağırlıkları onar birimlik aralıklardan meydana getirmişler, ve toplumbilimcilerin incelediği dönemler yüzyıllarla kategorilendirilmiş veya onyılları ayrı ayrı değerlendirmeyi nedense daha doğru, belki de daha kolay bulmuşlar. Ve belki, sıralanabilecek bir sürü ayrıntı, bir dayanak noktası bulamadan yok olup gitmiş.

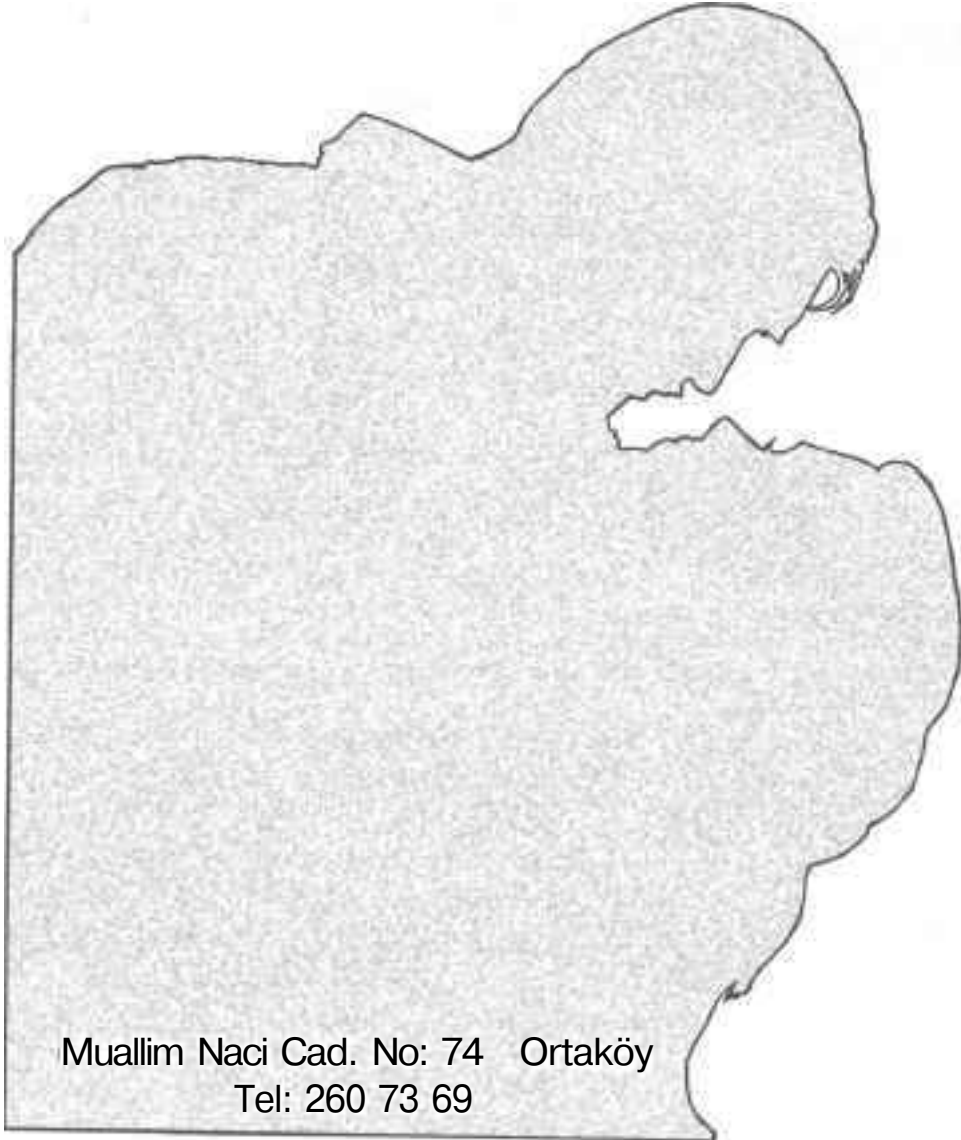
Tarihe bakıp ayrıcalıklı bir üç yıl bulamamak, bulunsa bile onu önemli kılacak sebepleri sıralamak yararsız mı yoksa ön kabul sınırlarını zorlamaktan öteye gitmeyecek bir uğraş mı olurdu bilinmez. Hiç denenmedi, belki denendi de biz duymadık ya da herkes duydu ve yine herkese saçma gelen bir iddia olarak tarihin tozlu koridorlarında kayboldu. Ya da tüm bunları tersyüz edersek yani Yüzyıl, Otuz yıl, vs savaşlarını bir yana koyarsak, Şen Yirmileri ve bunalımlı otuzları da bu tarafa attıktan sonra, örneğin iki dünya savaşı çıkınca karşımıza, ki biri dört, bir diğeri altı yıl sürmüştür, yine de o yılları altıyıllar, hatta 39-45 arası olarak görmemekte inat ederiz. Milli Şef dönemi kırklardır, hatta kırk karanlığı. İnönü'nün başa 38'in sonunda geçmesi yüzünden koskoca 1939 yılı 1940'larm kuyruğuna takılmıştır. Ve biçare 39 Senesi ne Milli Şef dönemi içinde yerini bulabilmiş, ne de Ebedi Şefin ölümsüz inkılaplarının gerçekleşmesine sahne olabilmıştır.

Yetmişleri de anarşi ve terör dönemi olarak anımsatan gayri resmi bilincimizin tarihi, 68, 69 yıllarını da her nedense unutturur. Tabii burada bir ayrıntıyı gözden kaçırmamakta yarar var. 1968, on yıllık değerlendirmelerin dışında kalma şerefine erişmiş nadir senelerimizden biridir. Üstüne üstlük, 1917, ve 23 gibi tek bir sayı olarak hatırlanmayıp, -ler çoğulu ekleniverir sırtına. 68'ler sırf bu özelliğinden dolayı mistik ve mitile bir anlam kazanmıştır. Şöyle ki, Altmışsekizler birbirini takip eden tarihler midir, yoksa şu anda aramızda yaşamayan insanlar mı; ya da bir masanın etrafına toplanıp, fincanı sallayınca, gelmesi zaman alacak nazlı naim bir ruh mu? Hepsinden ötesi, hiçbiri, belki de tüm bunların toplamıdır. Ne dersiniz?

Şimdi şöyle durup da geriye bakınca acaba hangi on yıl yalnız başına kendini tanımlayabilir. Bu, Yeniçağın başlamasına sebep olarak II. Mehmet'in Bizans'ı almasının gösterilmesi gibi yapııştırma bir soru gibi görülebilir. Ama şu da bir gerçek ki arada bir veya sıklıkla gözümüze çarpan seksenlerdeki depolitizasyon, yetmişlerde bol paça uzun favoriler, soğuk savaş, ve de altınışlardaki cinsel devrim, Wood Stock, Türkiye'de demokratikleşme ötesinde herşey bu kadar matematiksel açıklanabilir mi? Renkli dergilerin gölgesinde, lotarya gülü kanalları çevirirken dünyayı algılayışımız bu kadar basitleşse dahi, arada bir gerçeğin bu olmadığını, hiç olmazsa bundan daha farklı olabileceğini düşünmenin bize getireceği zararlar ne olabilir; çok çok budala derler. Belki de bu ödenmesi gereken bir bedel. O halde, budala olmak ayrıcalıktır, aydın olmaktan da ötede ve onurlu bir ayrıcalık, akşam haberlerine, yükselen değerlere, kategorize edilmiş beyinlere rağmen.

Scarlett Bar

Muallim Naci Cad. No: 74 Ortaköy
Tel: 260 73 69

i.Ü. işletme Fakültelilere ve Boğaziçi Üniversitelilere % 15 indirim

Devrimsiz Devrimciler

Ateşi kararan küllere döndüm
Vakitsiz açan güllere döndüm

I

Gece zorlu ve soğuktu aylardan kasım
Çevrede binlerce ışık, bir sarhoş saati sordu
"Ve" dedi Ne güzel, kırkları bugüne bağlayarak;
Savruldu yumak, kedi peşinden, Sokakta ezan.
Gece zorlu ve soğuktu aylardan kasım
Bir kez daha doğdu Mesih, yeniden dirildi Semah
İşte ben böyle tırmandım dağları bıçkın naralar atmadan
Suçum saati Sormak, çevrede binlerce ışık;
Aylardan kasımdı, gece zorlu ve soğuk.

II

Onların cebinde fırkamızın bileti yoktu
Uzak ve kuzeyli Sesler, Neydi ki bu Şehrin adı
Sevgilisi kaybolmuş Saribenzli bir kız
Henüz terkedilmiş, Ne anlatırdı yunan Şarkıları.
Onların cebinde fırkamızın bileti yoktu
Biri sıırım gibi uzun, biri bilmem kaç yaşında
Erken saatlerin bahçede gezinen güneşi
Ve tanrı Affetmiyormuş mazlum kahramanları
Tarihi yazmak ne mümkünse bu Şehrin adı
Onların cebinde fırkamızın bileti yoktu.

III

Yansıyan yaslı gülüşmelerimizdi kara Sevdalı Suda
Bir bahar Sona eriyor, Sonra yeni ağıtlar resmi geçidi
Ve birden bir yıldız Sürükleyiverdi gençliğimizi.
Bilir misiniz neden ses vermezdi Ney, iki ucu delikli Sopa
Çünkü unutmuştur baş parmak; Çıracak aranıyor Şiirini.
Derken aynalarla afişlendi meydanlar, dalgalandı orkestra
(Elif, lam, mim)
Ve birden bir yıldız Sürükleyiverdi gençliğimizi.

IV

Öyle bir isyan şiiri var ki, ben onu yakalayacağım
Ardımda Kızıl atlılar ve Salkımsöğüt, hem neyin önemi var
Bir gün öncesi hızla geliyor peşimden
Atıyor ciriti, bir polo oyunu gibi nezaketli
Dalıyorum kısrakların arasma, Şehvetle boğuyorlar beni.
Öyle bir isyan şiiri var ki, ben onu yakalayacağım
Anamdan emdiğim Süt Ne Romüs Ne Romülüs
Ne de Akdenizin tembel Sahili
Bir gün öncesi hızla geliyor peşimden
Biliyorum Benim gönlüm bir kartal Azgın dalgalarla başediyor
Öyle bir isyan şiiri var ki, ben onu yakalayacağım

V

Yedi kat yerin altından uğultular geliyor
Deccal ve Mehdi işi bitirdi
Çok Alametler belirdi Vakit tamamdır
tamahkar bir melek üflüyor Neyi
Vakit tamamdır çok alametler belirdi.
Haram sevaboldu, Sevap haramdır
Yedi kat yerin altından uğultular geliyor
Düşüldü tarih, hızır ilyas küstü
Küstü dağlar ve deniz, Volkanik göller ateş püskürüyor
Çok alametler belirdi Vakit tamamdır

Bu bir kitaptır ki, onunla korkutman ve öğüt Vermen için indirildi
Bu yüzden yüreğimizde bir Sıkıntı
Göğsümüzde darlık hasıl olmasın...
Çok alametler belirdi
Yedi kat yerin altından uğultular geliyor
Deccal ve Mehdi işi bitirdi.

ferhat aktan

YEŞİLÇAMDA EVVEL ZAMAN

YA DA

MUHSİN BEY ÜZERİNE BİR DENEME

selçuk akman

Siz sahnedeyseniz çıt çıkmazdı. Kaç defa evden kaçtım sizi dinlemek için. Kaç defa dayak yedim filmlerinizi döndükten sonra. Mikrofonu ne güzel tutardınız. Ne güzel okurdunuz."Nereden sevdim o zalim kadını". Hakkı Derman, Şükrü Tunar, Selahattin İçli, Yorgo Bacanoz, ve siz. Belki de sizin yüzünüzden bu işi seçtim. Belki de sizin yüzünüzden hep bekar kaldım.

Muhsin Bey, Yavuz Turgul

Eski Filmlerde Neler Bizi Güldürürdü

Aşk Mabudesi'nde takma kirpikleri, ve postijiyle karşısındaki Femme-Fatallee, Türkan Şoray'ın "Senin her şeyin sahte ama bendekiler Allah vergisi" deyişi mi yoksa Buruk Acıda, bir Beyoğlu otelinde, tıp öğrencisi ve namuslu Şoray'ın, polis tarafından basılan otel sakinleriyle karıştırılması üzerine, beraber kaldığı kör kemancının -Ali Şen'dir- ağlayarak "Yapmayın, götürmeyin, aslında o namuslu bir kızdır" feryadıyla kalp krizi geçirmesi mi, yoksa Sevmek Zamanında -aşık olunası resim kadın- Sema Özcan'ı konuşturan, dublaj sanatçısının "r"leri söyleyememesi mi? Nayırları nevetleri geçelim, daha da ileri gidersek Lütfi Akad üçlemesindeki Hülya Koçyiğit'lerin yıllar geçtikçe inandırıcılığını kaybedip, köy seyirlik kaşgöz tikleri ve ifadesiz bakışlarıyla Gelin, Düğün özellikle Diyet'e çaresizce toplumsal içerik katma çabası mı güldürebilirdi bizi?

Rastgele izlediğimizde belki her sahnede gülünesi gariplikler bulabileceğimiz filmlerdi. Altmışlarda, yetmişlerde. Telgraf direklerinin yanından atla giden Malkoçoğlu, figüranlarda kol saatleri, ve hep aynı fabrikatör bilinenine beyin köşkünde, değişmeyen uşakların, değişmeyen replikleri. *Samanyolundaki* Hülya: kırılğan, verem oldu olacak genç kız, çok Kerime Nadir okumuş, şüphesiz saf ve temiz; Menekşe gözlü Fatma: içtenliğin üst sınırlarında gezinirken gereğinde *Şoför Nebahatten* ödünç aldığı, -yürek yakarken, kimi erkekleri

**-Selamın aleyküm Hacı emmi.
-Aleyküm Selam.
-Ağam, sen Muhsin
Kanadıkırıksan değil mi?**

korkutup kaçırın-, androjen bakışlarıyla, köy seyirlik acıların kadını; Ve Türkan Şoray: *Vücutumu ele geçirebilir sizin ama ruhumu asla* sözlerinden mülhem, yesilçam kontesi meşrebinde; hep bir tekrarı yerleştirip zihnimize *biz buyuz, arkamızdakiler hep aynı bizî böyle bilin* demişler sanki. Anadolu'nun sinema görmüş kasabalarında birileri çocuklarının isimlerini Cüneyt, Türkan, Filiz koymuş; birileriye büyük şehrin *Bisiklet Hırsızlarım* geç yakalamış salonlarının karanlığında arada sırada da olsa gülmüş, alay etmiş hayal perdesinde seyrettiği umarsız masallarla.

Şimdi aradan geçen zamanla barışıp yeniden notumuzu verebilir miyiz. Hemen kızıp sıfırı basmadan, anlamaya çalışıp, büyük harflere ihtiyaç duymadan, yirmi yıllık hayal perdesini aralayıp, yeniden değerlemesini yapabilir miyiz... Kimbilir?

Bir soru daha! Akıllardan silinmeyecek bir sahne yok mudur, hafızamızda, ya da unutamadığımız bir Tarkovski klasiğinin yanına koyabileceğimiz bir *yesilçam romanı* yok mudur gerçekten. Eğer yoksa, hastalık akut halini almış, yüzümüz şimdiden toprağa bakmaktadır diyebilir miyiz? Yoksa yine çok mu ileri gittik. Neyse başa dönersek, yalnızca *eski yesilçam filmleri* değil biraz zorlarsak tüm eski filmlerin bizi

güldürebilmesi için bir çok sebep sıralayabiliriz. Zaman geçtikçe, teknoloji ilerleyip oyuncular köklerinden süre gelen geleneklerini olgunlaştırdıkça biz eskiye bakıp gülmeye devam edeceğiz galiba. Tıpkı bir üniversite sinemakulübünün heryıl sinemamızın yüzkarası başlığıyla gösterdiği, *Malkoçoğlu - Dünyayı Kurtaran Adam* seyirliği gibi. Ama sorun niye güldüğümüz değil, sanırım, neye güldüğümüz.

Bu günden bakarsak, düne ait her *türk filmi* biraz eksik biraz yanlıştır. Ama yine bugünden bakarsak yine her *türk filminde* biraz eksik, biraz yanlış biz varız -tıpkı *Yemen türküsündeki* sıcaklığı, *Brandenburg Konçertosu'nda* ya da bir İrlanda ezgisinde bulamayacağımız gibi-ve en önemlisi o filmlerin aynasında varolan bir nesil vardı. *Love Story'nin* değeri ayrı, *Sürtüğün* değeri apayrı. Belki eski filmler içten değildi, samimiyetlerini görüntüler perdeye yansıyana kadar tüketip bitiliyorlardı. Ama içtenlik ve masumiyet, seyirciyle başlayan, onun katalizör görevi yaptığı karanlık salonlarda tekrar canlanıyordu. Türkan Şoray'in söylediği şarkıyı Belkis Ozener'in seslendirdiğini bilse.de seyirci, şarkıyı heyecanla dinleyip, anlatılan masalı kabullenirdi. Çünkü masaldaki yeri hazır, Beyoğlu'nda Playmouth'u, Aşıklar Tepesinde

-Yeni birini bulduk. Türkücü bir çocuk. Ali Nazik. İyi biri. Elinden tutmaya karar verdim. Ünlü bir gazinocu dinleyecek, TRT'yle de anlaştık. Bakalım. İnşallah... Tabii, gene de nerde eski şarkılar, şarkıcılar, türkücüler.

sevgilisi, bitmez dertleriyle gerçeğin sahtesiydi perdedekiler.

Yesilçam bir masal anlatılmıştı. Ve Masallar hep aynıdır. Anlatıldıkça değişir, gelişir. Dinleyenin kafasına her tekrarda bir kez daha kazınır; her tekrarda yaşama bir kez daha yaklaşır. Ama hiçbir zaman yaşamın kendisi olamaz. Kahramanlar iki boyutludur. Çünkü masal çok ayrıntı kaldırmaz. Kişilikleri

didiklenmiş derinlikli kahramanlar da zaten masallarda yer almaz. Gelin bu masallardaki Şahmeranı, Peri Padişahının kızını, Ferhat'ı ve diğerlerini bir kez daha anlatalım.

Eski filmler

Peri Padişahının köşkünde ahçı Necdet Tosun, uşak Cevat Kurtuluş'tur, güven vermeyen bakışlarını saklayıp neşeli bıyıklarının görkemini ortaya çıkarınca küçük hanımın ya da beyin şoförü olma ayrıcalığı, Hüseyin Baradan'ındır. Orta ya da liseden terk, çaresiz anne Diler Saraç,

-Sen hayal görisen. Sen para basisen. Sokak itlerine döndük! Ne kaseti!

-Sen ne diyorsun lan! Ben bu işe hayatımı koydum! Şerefimi feda ediyorum lan ben! Niye ha niye!

okumamış fakat gün görmüş ana hep Şaziye Moral'dır. Kafada ikircikler yaratan, çoğunluk köy muhtarı namzeti, filmin bir yerlerinde kesinlikle muhalafet şerhini koyacak kadın ana Aliye Rona'dır, başkası olmaz. İrazca'dan kalma alışkanlığı ile hep şedid ve haşindir. Analar filme garip tadlar katmakla kalmaz, senaryonun geleceği noktayı bir yere kadar belirlerler. Babaların belirleyici vurgulan pek yoksa da düğümün nerede bağlanacağı, kader çizgisinin nerede çetrefilleşip salkım saçaklaşacağıнын sessiz habercisidirler. Mesela, Hulusi Kentmen genellikle fabrikatör ve sağlıklıdır, filmlerinde pek ölmez, ölse de bu ölüm erken ve arabesk değildir. Felaketlere prim vermez. Perdede görünmeyen yazlıklardan, özel yatlardan, hanlardan, hamamlardan bahseder. Bazen de mahalle komiseridir.

Talihsiz babalardan Nubar Terziyanı görünce biliriz ki, filmin ortalarına doğru, çocukluk başlarında, cenaze kalkacak ve esas kız hayatın dikenli yollarında *viicut-ruh ikilemi* arasında kalacaktır. Yeşilçam; analar ve babaların sık sık türevlerini alır; babacan amcaları, anaç teyzeler izler, iyi niyetli mamalar, mama kılıklı halalar ve temiz kalpli zampara amca beyler resmi geçit yaparlar perdede: Mürüvet Sim, Mualla Sürer, Atıf Kaptan, Osman Alyanak, Ali Şen, Suna Pekuysal, Güzin Özipek, unutulmaz Vahi Öz...

Ve uzayıp gider bu liste.

Kötü kardeşler neyse de, kötü aşıklar çeşitlilik gösterirler. Muzaffer Tema köşklere, kulüplerden dışarı çıkmaz ve bildik fularıyla dolaşır ortalıklerde. Güven telkin etmeyen bir kişiliktir. Ama Önder Somer kadar değil. Önder Somer nüanslarını, Kenan Fars'tan almıştır sanki. Sonraları Ekrem Bora'nın devralacağı *viicut-ruh ikilemi* Muzaffer Tema'nın yüzünde belirmiştir.

İster değişen değerler, ister yeni tip yaratma ihtiyacı, sebepler ne olursa olsun eski filmlerde diğer karakterlere nazaran kötü karakterlerin toplamı hep baskın çıkmıştır. Daha doğrusu iyiler çeşitlendirilemiyorsa, kötülerini çeşitlendirmek daha uygun görülmüştür. Kötü, biraz kötü, çok daha kötü, köskötü olarak sınıflandırılabilir. Perdede göründüklerinde tamam denir; bu ancak biraz kötüdür, şu veya bu durumlarda çok kötü olamaz. *Tecavüzcü* Coşkun, *Avarenin* "kötü" Kaya'sından bile kötüdür. Kaya'mn ne yapacağı belli olmaz, Coşkun'ununki bellidir. Kaya kötü olduğunun bilincindedir ve sürekli bunu tekrarlar ancak Coşkun ne olduğundan habersiz, bilinçsizce kötüdür. Hayati Hamzaoğlu, Bilal İnci, Turgut Özatay mantık haddeleri hiç olmazsa çalışan kötülerdir. Köy ağası, mahalle kabadayısı, *mafia* zorbası olarak çıkarlar sahneye ve ölüm onları filmin son karelerinde acımasızca bulur.

-Ah, Muhsin Bey! Hoş geldiniz, geçmiş olsun.

- Sağolun madam, nasılsınız?

-Evi değilim. Evimizi yıkoorlar.

- Burayı da mı?

- Her yeri. Bütün Beyoğlu'nu yıkoorlar.

Maalesef ölümleri yeterince tatmin etmez seyirciyi. Naif kötülere öykü boyunca kişilik problemlerini sorgulayıp can sıkırlar, ama yine de erkek adamlardır. Zaten ya daha önceden *jön* olup tahtlarından devrilmiş ya da yüzlerinden vicdan kırıntılarını söküp atamamışlardır. Güçlüdürler ama ruhları fakirdir. Esas kadınlar kötü kötü bakarlar, onlar melül melül bakmayı

**-Ağam, kusura bakma. Kendimi kurtarmam lazımdı.
-Kurtardın mı bari!**

tercih ederler esas kadınlara.

Esas oğlanlara gelince, hepsi esaslı adamlardır. Perdede yarattıkları elektrik, geçmiş ile bugünleri arasında oluşan resmin görüntüsüdür aslında. Cüneyt Arkın *Gurbet Kurlarındaki* güvenilir karakteri ve gereğinden güzel fiziği ile seyredene Ayhan Işık kadar içten görünemez. Işık *Dolapdere Cinayetinden* edindiği bakışları ve sopa gibi doğruluğuyla tam bir mirasyedi olamaz. Ancak bir zaman gelir ki "yüz" tüm bu "sanki yaşamışlıkları" gerisinde toplayıp seyirciye yansıtır. Tıpkı Ediz Hun'daki muzipliğin ne Ayhan Işık ne de Arkın'ın sularında dolaşmaya müsait olmamasına rağmen her ikisinin de profillerine yaklaşma çabası gibi. Ancak Ediz daha renksiz ve başarısızdır, onun kaderi dedikodulara kanıp sevdiği kadını yıllarca barlarda, pavyonlarda, alkol komalarında sürüm sürüm süründürmektir. Eşref Kolçak *Erkek Alidir*. Zamanla gezindiği bulanık sular bu gerçeği değiştirmeye çalışsa da yalnızca *imajının* vurgusu körelmiştir o kadar. Fikret Hakan'a gelince o da *biraz Erkek Alidir*. Fakat tüm hoyratlığının yanında nerdeyse kadınsılığa varan gizli bir şefkati de yüzüne yakıştırmayı ihmal etmez. Gözlerine, gerektiğinde, gerekli miktarda yaşlan doldurabilirle yeteneğine de sahiptir.

Ve tüm bu kahramanlar üstlerine dikilmiş elbiseleri ya daraltır veya genişletirler. Işık *Yirmi Yıl Sonrada* hem *Otobüs Yolcularının* mert şoförü, hem *Küçük Hanımefendinin* züppe aşığı, hem de mahallenin *Avare Mustafasıdır*. *Biraz* odur, biraz öteki, belki de hepsinden bir parçayı taşıyarak başlar bir sonraki masaldaki rolüne. Ve Hüseyin Peyda *Mezarımı Taştan Oyun* der sanki, her filmde görünen can alıcı bakışlarıyla.

Can alıcı bir başka bakış da Türkan Şoray'ındır. Özellikle yakın çekimlerde göze batan ıslak ve *sinerama* etkisi veren dudaklarıyla

cinselliğin mahremle savaşını dile getirir sanki. Karakter stoğu en fazla olan starlardan biridir. Ancak dilsizdir. Aslında tüm oyuncular konuşamaz. Onları konuşturanlar hep aynı sesler ve şarkı sözleridir. Kadın kahramanların sermayeleri, temelde Şorayın dudakları ve gözleri, Koçyiğit'in tikleri ve melül bakışları, Giriğin "Yakaladım mı boynunu koparırım" ifadesidir. Hangisi hoşunuza giderse onu seçebilirsiniz, ya da hepsini. Hangisinin anlatmak istediği masalı tercih etmişseniz onu dinleyebilirsiniz. Nasılsa sonu başından bellidir. Alışılmışın dışında kalan her son kandırılmaktır. Çünkü istenen evvel zaman içinde başlayıp, elmaların alfabetik sırayla başlara düştüğü sinema çıkışlarıdır. Ve her Sinema çıkışı güzel bir masalın yavaş yavaş tüketişidir.

Bir soru:

"MUHSİN BEYİ İZLEDİNİZ Mİ?"

*rehber ruhlar
ile
ilgili açıklamayı
bekleyin,
yakında...*

BİLİMDE METAFOR*LAR

ahmet k.

Bilim üzerine farklı düşünme egzersizleri Kuhn'dan sonra iyice hareketlendi ve sorgulanması hayli ilginç olguları gözümüzün önüne serdi. Bilimi dünyayı anlamak ve doğanın sırlarını çözmekte en hakiki yol gösterici olarak kabul eden Aydınlanmacı düşünce ve onun bizi alıştırdığı önyargı objektif deney ve gözlem yöntemleriyle bilginin çoğaldığı ve ilerlediğimiz fikri olmuştur. Ta ki Kuhn fizik tarihine değişik bir bakış açısıyla yaklaşıp görünen köye değişik bir kılavuzluk yapana dek. Ve bu kılavuz sayesinde bilim felsefesi, bilim tarihi ya da en basitinden bilimin ne olduğu üzerine kafa yoranların burnu o malum şeyden kurtulamamaktadır. Kuhn'un söylediklerini bir tarafa bırakmış gibi yapıp bilim üzerine tekrar düşünürsek karşımıza çıkan manzara şu olacak; bilimin çeşitli dönemlerinde bilime hakim çeşitli metaforlar denk düşmekte. Bilim adamı ve sokaktaki adam için bu metaforlar bilimin bulunduğu noktanın veciz birer özeti neredeyse. Kuramlar bu metaforlar sayesinde anlatılabilmekte bilimadamları bu düşünüş tarzıyla yeni kuramlar üretmektedirler. Freud'u ele alırsak göreceğimiz şudur: Freud zamanının termodinamik prensiplerini insan psikolojisine uygulamıştı; yani insan kapalı bir kaptaki bulunan sıvı gibidir. Akıldan bağımsız güdülerin kaynağı olan **id** ve ego/süper-ego arasında hidrolik bir denge vardır. Bu kapalı sistemde hiçbir şey kaybolmaz. Bastırılır ve bastırılan güdüler başka bir yerden fırlar, ortaya çıkar. Ortaya çıkış da ilginç ve akıl dışıdır. Yani kişiyi alıştırma alıştırma tedavi ederseniz sözkonusu fobi yok olur fakat yerini başka bir **fobi** veya davranış bozukluğu alır. O enerji sürekli dönüşür, fakat kaybolmaz. Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde Freud'un

kuramı ile arabaları kaldıran hidrolik sistemler arasındaki benzerlik ilgi çekicidir. Freud'un yaralandığı bu benzetimi hidrolik metafor olarak genel bir başlık altında tutarsak bilim tarihinde başka örneklerini de bulabiliriz. Bunlardan en eskisi Sokrat öncesi döneme kadar uzanır. M.Ö. 5yy da **Hipokrat** okulu akli dört salgıyla (sümük, kan, kara safra, sarı safra) açıklamaya çalışan bir hidrolik model geliştirmişti. Bu salgıların dengesizliği ile zihinsel sorunların doğduğu öne sürülmüştür. Örneğin sümük fazlalığı duygusuzluk, kayıtsızlık yaratmakta; kara safranın fazlalığı melankoliye neden olmaktadır. Şimdi tüm bunların Freud ile ne ilgisi var diyebilirsiniz. Üzerinde durmak istediğimiz nokta kuramların açıklamak istedikleri olguları başka olgulara benzeterek çözüme yoluna gitmeleridir. Bir tür hidrolik metafor olarak düşünülebilecek olan bir model de M.Ö 2 yy da Romalı hekim Galen'in önerdiği algılama kuramıdır. Bu modele göre duyu organlarından gelen mesaj sinirlerde akan bir sıvı sayesinde beyne ulaştırılmaktadır.

Batı bilim ve sanatının altında yatan temel temalardan belki de en önemlisi kişinin bir ruh taşıdığı fikridir. Batı mitolojisinin her yanma sinmiş olan bu düşüncenin en bilinen sistematizasyonu Descartes başarmıştır. Ona göre insan, ruhun denetimindeki bir makinedir. Hayvanlarda ise Hıristiyanlığa uygun bir ruh bulunmadığından onlar sadece makinelerdir. Dünyevi olan mekânın ilkelerine uymakta ilahi olansa benliği oluşturmaktadır. Benlik yeterli bir kavram değil belki. Yer yer ruh, akıl, bilinç ve hayat olarak da batı mitolojisinde işlenen bir temadır. Çeşitli yöntemlerle dünyevi olana verilebilir. Pinokyo'da dokunmayla, yaratılış efsanesinde üfleyerek, Frankenstein'da elektrikle ve bir sürü korku ve bilim kurgu filminde karşımıza çıkan, "**sıradan**"a gizlenmiş bir büyük metafordur.

İnsanı ruha sahip bir makina olarak gören

***Metaforun** tam Türkçe karşılığı istiare, yani bir kavramı alıp başka bir kavram yerine kullanma.

Hıristiyanlığın ana teması II.Paylaşım Savaşı'ndan beri gündemde olan Kontrol Mühendisliği veya Sibernetik'de de sürmektedir. Çünkü tüm bu ruh/makine-beden'düalizminin getirdiği benliğin, nefsin kontrolü düşüncesi Sibernetik Metafor olarak adlandırılmayı hakediyor bence. Sibernetik kelimesinin kökünü oluşturan Siber kelimesinin geminin dümencisi anlamına geldiğini akılda tutmakta yarar var.

Ayrıca İslam'da da Benliğin denetlenmesi temasının öğretinin yapısını oluşturan temel taşlardan biri olduğunu hatırlatalım. Nefsin terbiyesi, nefse hakim olunması gibi kavramlar insanı, insan-ı kamil yapan yolda atılan adımların en önemlileridir.

Öte yandan elektronik ve bilgisayarın gelişmesi bilimadamlarına yeni ilham kaynakları yaratmıştır. Örneğin sinir hücrelerinin elektriksel parçalara (anahtar, kapı, veya röle) benzetilerek düşünülmesinin kaynakları sadece elektronik değil biraz da matematiktir. Çünkü toplama, çıkarma ve çarpma yapabilen bir mekanizma binaltıyüzlerde, bugünkü bilgisayarların babası olan John von Neumann 'dan çok daha önce ortaya konmuştu. Hatta Leibniz "akılın tüm doğrularının bir çeşit hesaplamaya indirgenebileceği" evrensel bir mantık makinası hayal edebilmişti. Günümüzde ise bilgisayarın yarattığı çarpıcı metafor her psikoloji kitabına girmiştir. İnsan düşüncesinin fakir modelleri kutular halinde kısa dönemli bellek, uzun dönemli bellek, merkezi işlem birimi, duyu modülleri gibi bilgisayar terminolojisinden ödünç alınmış kavramlarla donatılmıştır. Bilim tarihinde metaforik düşünmenin yarattığı dezavantajların yanısıra kazançlar da büyük olmuştur. Örneğin, telgraf gibi elektronik iletişim sistemleri Helmholtz'a basit bir sinir modeli kurmasını sağlamış ve en çarpıcısı 1950'lerde koaksiyel kabloda iletiyi tanımlayan matematiksel denklem Hodgkin ve Huxley tarafından aynen uyarlanarak onlara Nobel kazandıran sinirde elektriksel etkinliğin ortaya çıkışını ve yayılmasını açıklayan çalışmalarına kaynak olmuştur.

Son olarak da optik metaforlara değinmeden geçemeyeceğim. Beyin üzerine optik metaforun tarihi eskilere dayanır. Eski yunan epistemolojisinde bilginin kaynağı görmedir. Bu yaklaşım 'görüyorum, öyleyse biliyorum' olarak özetlenebilir. Çağdaş bir optik metafor da belleğin yapısının holograma benzetilmesidir. Bilindiği gibi hologram kaç parçaya ayrılırsa ayrılısın görüntü herbirinde tekrar tekrar oluşur. Zedelenmelere ve haraplanmalara karşı duyarsız bir sistem oluşuyla ilgi toplamıştır. Çünkü beyinde de belli hücrelerin ölümü belli bilgilerin kaybolmasına değil tüm sistemdeki bilgilerin yavaş solmasına yani bildiğimiz bunamaya neden olur.

Şu andan geçmişe yaptığımız bu atıflarla özetlemeğe çalıştığımız hidrolik, mekanik, elektronik, bilgisayar ve optik metaforlarına göre bölümlenmiş bilim tarihi belki de gelecekte hiç de ciddiye alınmayacak bir tasniftir. Nasıl ki geçmişte kullanılmış metaforlar bize şimdi saçma ve komik geliyorsa bizim de bu bakış açımız ileride böyle değerlendirilebilir. Aynen hayvanların 981 yılında Çinliler tarafından yapılan sınıflandırılması gibi.

981 yılında yayınlanmış bir Çin Ansiklopedisinde
bulunan canlıların sınıflandırılması

- 1) imparatora ait olanlar
- 2) Mumyalananlar
- 3) Evcil hayvanlar
- 4) Süt domuzları
- 5) Denizkızları
- 6) Hayal ürünü (efsanevi olan) hayvanlar
- 7) Başiboş köpekler
- 8) Bu sınıflandırmaya dahil olanlar
- 9) Kudurmuşlar
- 10) Sayılamayanlar
- 11) Çok iyi Devetüyü bir Fırçayla temizlenenler
- 12) Ve saire
- 13) Su testisini henüz kırmış olan
- 14) Çok u/aktan bakıldığında sinek gibi görünenler

yargısız infaz

Natolya'da
Charante Bölgesinde,
Saint Cesaire Kenti...

Kendi kendime, eğer işin içinde iskelet varsa jandarmaları ilgilendirir diye düşündüm...

Ve iyi bir ödül kazanabilirsin
dedi!

"Baba,
endişelenecek bir şey yok
gerçekten..."

(Bunlar insan değil!)

Sahi ödül verecekler mi?

Yıllardır burada yaşarım ve köpeğim içine girinceye kadar bu mağaranın varlığından bile haberim yoktu. Girişi kayalar ve çalılarla kaplıydı...

(Düşünün bayım!)

Gözlerimizin önünde
hiç beklemediğimiz bir manzara belirdi.
Elli kadar iskelet...

(Aman Tanrım!)

Adeta ani bir baskın! Birçoğu uykuda ölmüştü- diğerleri kendilerini savunmuşlar... Yanlarında yiyecek altıkları, ilkel silahlar...

Belki tek
üs
bu değildi!

çocuklara deneyler

*küçük çocuklar güle güle okusunlar
gül ve yonca, 17 man 1989*

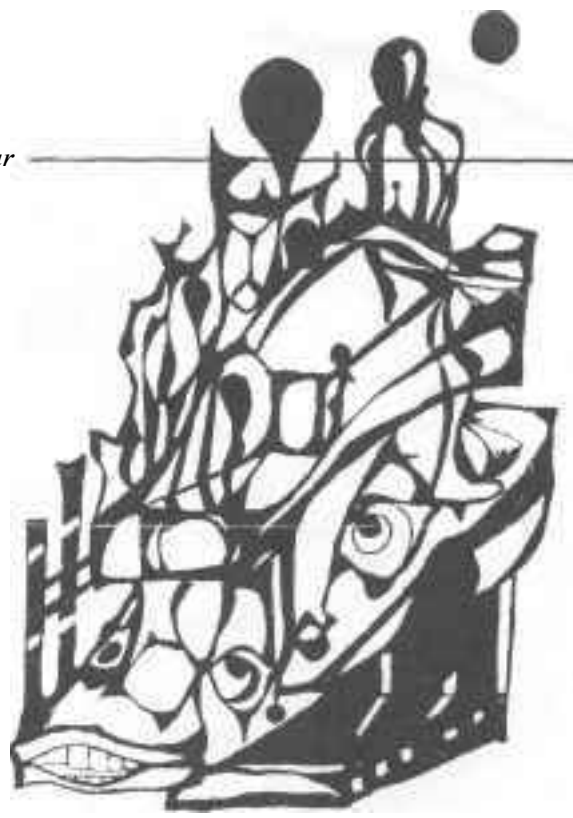
Bir denge deneyi daha..
Gerekli malzemesi hemen hemen
hiç bir şey:
bir kurşun kalem ve bir çakı
yeter

(Mıknatısın parmak izleri)

Çakının bıçak ve kını arasında
90 derecelik bir açı.
Dengeyi sağlamaya çalışınca
kalemi batının
ister masa kenarında ister parmak
ucunda.

Her zaman her yerde
güzel bir intihar.

**Lütfen cesetlere
dokunmayın!**

tekzip

çocuklar anladı (ana yalnızca bir kaç
e.e. cummings)

Kural dışı şekliyle ün salmaktan
varolmayan bir kadım noktalamak
kendi adının baskısında
"ben"
kelimesini
hep büyük harfle yazmaktan
yağmurda küçük harf kullanmak
bahçe ya da aşksızlığı göstermekten
bir kelime oyununu açıklamak
yada
bir açıklıksızlığı saydam bir şekilde
gizlemek
için
değil
dir

tüm
bunlar:

*bir oyunu bir bale senaryosu bir de
sovyet rusya günlüğü var*

FOUCAULT SARKACI

37. bölüm

umberto eco

"Otur, Casaubon. İşte bizim *metallerin tarihi* projemizin planları". Yalnız kalmıştık ve Belbo çeşitli bölüm başlıkları, indeksler ve öneriler gösteriyordu. Metinleri okumaya, ilüstrasyonları bulmaya çalışıyordum. Ümit verici kaynakların bulunduğunu sandığım birkaç Milano kütüphanesinden bahsettim.

"Yeterli olmayacaklardır" dedi. "Öteki yerleri de görmelisin. Mesela Münih'teki bilim müzesinin nefis bir fotoğraf arşivi var. Paris'te Arts et Matiers Konservatuvarı var. Zamanım olsaydı ben gitmek isterdim."

"İlginç mi?"

"Rahatsız edici. Makinenin zaferi. Gotik bir kiliseyi mesken edinmiş..." Tereddütle sustu. Masanın üzerindeki kağıtları tekrar düzenledi. Sonra, söyleyeceklerine çok fazla bir önem atfetmekten korkarak: "Ve, Sarkaç orada" dedi.

"Ne sarkacı?"

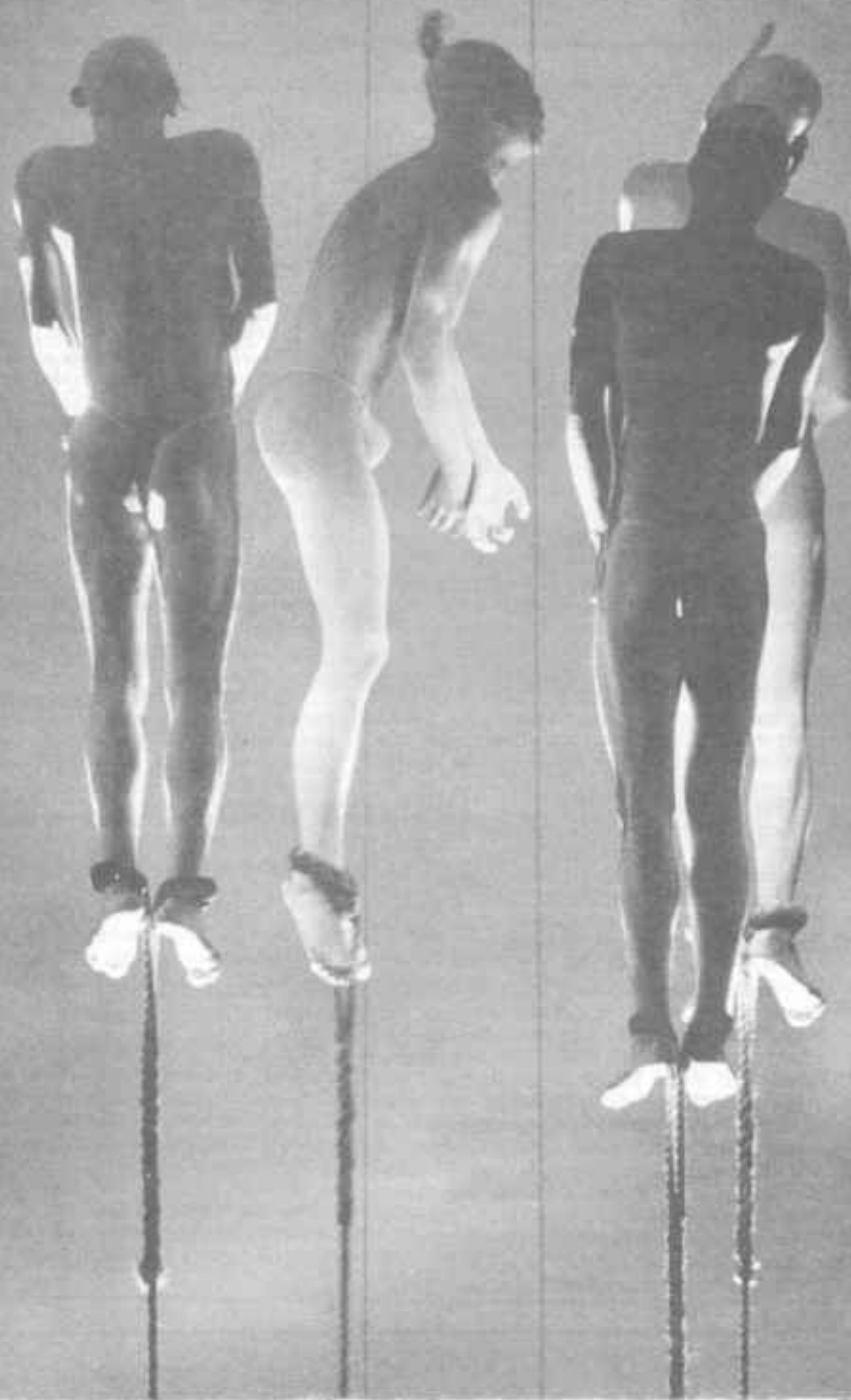
"Sarkaç. Foucault sarkacı."

Ve onu bana tarif etti, aynen iki gün önce, Cumartesi günü onu gördüğüm şekliyle. Belki de Belbo beni o şekilde hazırladığı için öyle gördüm. Fakat o anda çok fazla bir heyecan göstermemiş olmalıyım ki, Belbo, Şistine Chapel'i görüp de 'ee, hepsi bu mu?' diyen bir adamışım gibi bakıyordu bana.

"Belki de atmosferin etkisidir. Yani bir kilisenin içinde olması. Fakat, inan çok güçlü duygular hissedeceksin. Evrende, yukardaki o sabit nokta haricindeki herşeyin hareket içinde olması düşüncesi... Kaderi olmayanlar için, Tanrı'yı tekrar bulmanın bir yolu. Ve inançsızlıklarıyla ters düşmeden, çünkü o bir hiçlik noktası. Sabah, öğlen, akşam ümitsizlik yiyip, ümitsizlik için benim kuşağımın insanları için çok rahatsız edici olabilir."

"Benim kuşağım daha çok ümitsizlik yiyip içiyor". "Bununla övünme. Herneyse, yanılıyorsun. Senin için bu sadece bir an. 'Carmagnole' şarkısını söyleyip sonra hep birlikte Vendee'de buluşabilirsiniz. Bizim için tamamen farklıydı. İlk faşizm vardı ve biz onca çocuk oluşumuza ve tüm olup bitenleri bir macera hikayesi olarak algılamamıza rağmen, halkımızın ölümsüz alinyazısı sabit bir noktaydı, ikinci bir sabit nokta ise Rezistans'dı. Özellikle olayları benim gibi dışarıdan seyredip bir takım edebi metinlere dönüştürenler için... Baharın geri dönüşüydü, bir ekinoks veya bir gündönümü gibi; onları her zaman birbirine karıştırdım... Bazıları için ikinci sabit nokta Tanrı'yclı; bazıları için çalışan sınıflar; ve bir çokları için her ikisi de. Aydınlar, sağlıklı, güçlü ve dünyayı yeniden yapmaya hazır pırıl pırıl işçilerle beraber olmaktan mutluydular. Ve şimdi, senin de gözlemlediğin gibi, işçiler hâlâ var ama çalışan sınıf yok artık. Belki de o Yugoslavya'da öldürüldü. Sonra senin kuşağın geldi. Senin için olup bitenler doğaldı, muhtemelen bir tatil gibiydi herşey. Fakat benim yaşımdakiler için değil. Bizler için bu bir duraklama, bir pişmanlık, bir tövbe etme dönemiydi. Biz başaramamıştık ve siz geliyordunuz, heyecanınızla, cesaretinizle, özeleştirinizle... Bize ümit getiriyordunuz, yaşı 35-40 olan bizlere ümit ve aşağılama, fakat yine de ümit. Herşeye sıfırdan başlama pahasına da olsa, sizin gibi olmalıydık. Kravat takmayı bıraktık, trençkotlarımızı bir tarafa atıp ikinci elden kaba yün paltolar satın aldık. Bazıları işlerinden ayrıldılar ve yapılanmaya hizmete soyundular..."

Bir sigara yaktı ve çok acı bir şey yapıyormuş

gibi bir yüz ifadesi takındı. Kendine devam etmek için bir mazeret olarak bunu abarttı.

"Ve sonra siz herşeyden vazgeçtiniz. Oysa biz, tüm o kutsal pişmanlığımızla Coca Cola için reklam metinleri yazmayı reddettik, çünkü biz anti-faşisttik. Garamond'da çerden çöpten kitaplarla uğraşmaya başladık, en azından kitaplar insanlar içindi. Fakat siz, burjuvaziyi alt etmeyi beceremediniz ve onlara videokasetler, hayaller sattınız, Zen ve motosiklet bakımı gibi şeylerle beyinlerini yıkadınız. Bize Başkan Mao'dan arakladığınız düşüncelerinizi sattınız, belli bir indirimle tabii, ve o parayı yeni yaratıcılık için yapılan kutlamalarda havai fişek almak için harcadınız. Utanmadan. Biz hayatımızı utanarak geçirirken üstelik. Bizi kandırdınız; saflığı temsil etmiyordunuz bu sadece bir ergenlik sivilcesiydi. Kendimizi solucan gibi hissetmemize neden oldunuz çünkü Bolivia milisleri ile karşışarşıya gelecek cesaret bizde yoktu ve sokakta yürüyen birkaç zavallı piçi arkadan vurdunuz. On yıl önce sizleri hapisten kurtarmak için yalan söylüyorduk; siz arkadaşlarınızı hapse yollamak için yalan söylüyordunuz. İşte bu makinayı bu yüzden seviyorum; bu makina aptal, inanmıyor, beni inandırmıyor, yalnızca ne söylersem onu yapıyor. Ben aptal, makina aptal. Dürüst bir ilişki."

"Fakat ben..."

"Sen masumsun, Casaubon. Sen taş atmak yerine kaçtın, okulunu bitirdin ve kimseyi de vurmadın. Gerçi birkaç yıl önce senin de beni kazıkladığını sanmıştım. Kişisel bir şey değil, sadece bir kuşak çatışması. Sonra, geçen sene Sarkacı gördüm ve herşeyi anladım."

"Herşeyi mi?"

"Nerdeyse herşeyi. Görüyorsun ya Casaubon Sarkaç bile bir yalancı peygamber olabiliyor. Ona baktığında kozmozdaki tek sabit nokta olduğunu görüyorsun, fakat onu Konservatuarın tavanından söküp bir geneleve astığında aynı şekilde çalışmaya devam edecek. Ve başka sarkaçlar da var: New York'da BM binasında var örneğin, San Fransisco'daki bilim müzesinde var ve Allah bilir daha kaç tane var. Foucault Sarkacı'nı nereye koyarsan altında yeryüzünün döndüğü hareketsiz bir noktadan salınıyor. Evrendeki her nokta sabit: Tüm yaptığın Sarkaç'ı o noktaya raptetmek"

"Tanrı her yerde o halde?"

"Bir bakıma, evet. İşte Sarkaç'ın beni neden rahatsız ettiği. Sonsuzu vaadediyor fakat sonsuzun yerini saptamak yine bana kalıyor. O yüzden Sarkaç'a tapınmak yeterli değil; hâlâ bir karar vermek zorundasın, onun için en iyi noktayı bulmak zorundasın. Ve hâlâ..."

"Ve hâlâ..."

"Ve hâlâ... Beni hiç ciddiye almıyorsun değil mi Casauban? Yo, içim rahat; biz şeyleri ciddiye alan tiplerden değiliz... Güzel, dediğim gibi, ömür boyu Sarkaç'ı bir çok yere asmaya uğraşsan da bir işe yaramayacağını düşünüyorsun, fakat orada. Konservatuar'da çalışıyor. Evrende özel yerler olduğunu mu düşünüyorsun? Bu odanın tavanı mesela? Hayır, buna kimse inanmaz. Atmosfere ihtiyacın var. Bilmiyorum belki hep doğru yerin peşindeyiz, belki de o ulaşabileceğimiz bir yerde fakat farkına varamıyoruz. Belki de onu farketmek için ona inanmalıyız. Neyse, gidip Signor Garamond'u görelim."

"Sarkaç?"

"Ah, budalalık! Şimdi ciddi olmalıyız. Eğer parayı almak istiyorsan patron seni görmeli, sana dokunmah, seni koklamalı ve sen yapacağını söylemelisin. Hadi gel, patronun sanadokunsun; patronunun temasısıracailetini bile iyileştirir."

**SUNNYSIDE
MEKTUBU
SUNNYSIDE
MEKTUBU
SUNNYSIDE
MEKTUBU
SUNNYSIDE
MEKTUBU
SUNNYSIDE**

1.gündür bugün

Sevgili Ferhat,

Uzun zaman olmuş sana yazmayalı. Ne garip, bu gün ayın birinci günü, birini bekliyorum aklıma sen geliyorsun. Tarih atma isteğiyle saatime bakıyorum ve zamanı fark ediyorum. Garip değil mi; bu gün dünden farklı değil. Muharrem aynı muharrem, günler aynı, mekanlar aynı, yalnızca bir kere gördüğüm insanı ikinci kez göremiyorum. Değişenler; suratlar ve takvimdeki günler. Saatimin rakamlarının her gün, her dakika, her saniye değişmesine rağmen, saatim hep aynı saat. Biliyorum ki bazı değişikliklere ihtiyacım var. Ve tüm bunlar saatimdeki rakamların değişimine bağlı gibi.

Oh be, Ferhat mektubumun ilk sayfasını bitireceğim. Ulan bayağıdır sana yazmamıştım, kendimi kaybettim işte. E para hırsı, ne olabilir başka. Gerçekten seni çok özledim. Bazen insanları sana benzetiyoruz, (san çıyan) uzun menzilli ilerigeri odaklanan gözlerinle işte Ferhat diyoruz.

Bu bölümde gelişen olayları anlatacağım sayın arkadaşım. Hayvan! Buraya gelmeyi hiç düşündün mü? Bu sana ikinci söyleyişim, neyse.

Benzin istasyonundaki yüksek lisansından bahsedelim. Oldukça başarılı oldum. Gece çalışmasına adaptasyonum sayesinde, şu anda rahat rahat çalışıyorum. İyi kötü üç ay takıldım. Pek iyiydi diyemem, bana göre değildi de diyemem; yapmam gerekiyordu, yaptım. Bu arada duymuşundur; Amerika'nın meşhur "yellovv çap" işine başladım. Kimse inanmıyor, ben de inanamıyorum.

OLAYNASIL GELİŞTİ? Benzin istasyonuna gelmekte olan müşterilerden, Pakistanlı olduğundan başka hiçbirşey bilmediğim taksici jilet ağbim bana benzini açmamı söyledi ben de ona kaç numara olduğumu sordum, o da bana işaretle onaltı dedi. Ve sonra jilet ağbimi yanıma

şişedeki mesaj

çağırdım. Ulan herif İngilizcenin i'sini bilmiyor. O ana kadar rivayet, green card'ın olmadı mı taksici de olamazdın. Ama jilet ağbim doğru yolu gösterdi. Zaten benzinciden sıkılmış ve bunalmış durumdaydım. Bir gece kendime hakim olmasam, tüm taksicilere, gelene gidene bedava benzin değıtacaktım. Neyse ki sonradan, bu deliliğe kimse inanmaz, paralan çaldı bu adam iftirasından korktum. Ertesi gün tüm uykuya gebeliğime rağmen San Taksi komisyonuna gidip örgüt üyeliğime kabulümü istedim. Çeşitli sınavlara rağmen başıyla yırttım, artık taksiciyim. Buna kader diyenin ağzına turp suyu sıkayım. Bu arada azimle sı...mm, mermerin delinmesine az kaldı. Herkes hayretler içinde, ben de öyle. İlk arabayı aldım garajdan; ne yol bilirim ne iz... Ama titreme krizini atlattıktan sonra ilk müşteriye hayırlı bir yolculuk geçirttim. İlk hafta çok heyecanlıydım ama diyorum ya azmin elinden hiç bir mermer kaçamıyor. Bu mesleğin en ince ayrıntılarını bile öğrenmeye başladım. Büyük bir ihtimalle kitap da yazacağım. Adı da: Hayatım ve Ben.

Bu arada New York'ta sıfırdan başlayan ya da feleğe tokat atan bir çok kişi ilk basamak olarak taksiciliği seçmiş. Şu an Harward üniversitesinde iki profesör'ün daha önce taksici olduğu haberini, beş altı tane zengin işadaminin hatta daha önce çalıştığım benzin istasyonunun yanı sıra elliye yakın istasyonu olan patronumun da eski taksici olduğunu hatırlatırım.

Ulan adi Ferhat dalga geçiyorsundur allahbilir! Ama ben yine de sana güzel sunmaya çabaladığım mesleğim hakkında yazımı burada bitirmek zorundayım. Geçen zamanda ilginç hiç bir şey olmadı. Zaten herkes sana yazdı.Yıldız 330 kilo olacağım diye tutturdu, bir hafta önce giydiği eşofman bir hafta sonra küçük geliyor. Ama hâlâ yiyor. İsmail bir televizyon manyağı oldu. Tabii bu arada Meltem'in de olmadığını söyleyemem. Ayrıca Broadway'e gidiyoruz, inanılmaz ucuzlukta bilet satıyorlar. Yani 35-40 \$lık biletler 3\$a satılıyor. Her hafta bir oyun seyrediyoruz. Tabii partiler veriliyor. Bir çok Türk'le tanıştık, hepsini koy çuvala, bağla ağzını, at okyanusa. Bir tane insan yok aralarında, hepsi cins.

Bazen gece yansı müzik dinliyorum taksinin içinde, koca Manhattan bomboş, taksiciler pusuda, gece yansına on var. En az gece yansını 25 geçmeli ki insanlar bir yerlerden çıkmaya başlasın, pusuya yatmış avcı taksiciler müşteri avlayıp para için ölümü göze alsınlar. Ve ben sakın, sigaramı yakmış müziği dinliyorum, dalmışım, uzaklardayım. Aklım hep aynı yerde. Tık tık tık, taksi boş mu? İyi giyimli bir kadın ve bir adam. Nereye gittiklerini soruyorum, 78th street 9th Avenue diyorlar. Hala hayallerimle gidiyorum, yolda arkamdan bağırıyorlar, niye sola sapmadın, niye dönmedin diye. Bir bakıyorum taksimetrede 15 dolar yazmış. Ulan ayıp be, 5 dolarlık yer. Yani orayı düşünüyorum, sizleri. Gece yarısına on kaladan yirmibeş geçene dek hayaller kuruyorum, bir ordan bir burdan. Kısacası beni unutmayın, bizleri. Ben sizleri unutmuyorum. Sen ve diğerlerini. Selam söyle, onlara da yazacak bir kaç satırım var. Ulan mektubumun altıncı sayfasına geldim hâlâ yazmak istiyorum. Biliyorum daha yazarsam gelecekte bana delil olarak gösterecek materyalin de artacak. S..tir! Ben sana o kapıyı açmayacağım.

Kendinden, İstanbul'dan, bir ordan, bir sizlerden haberlerinizi gönder bana. Bak işte yanımdaki koltuğa olurdun bir an. Sanki Samsun sigaran ve gülen Ferhat

Hoşçakal,
Muharrem A. Irmak

İletişim —
↑
(tire)
me
dik
lerimiz
den
mi
siniz?

YERÇİSİ

İLETİŞİM EVİ

Bahariye Cad. Nevzemin Sokak
No. 18/8 81310 Kadıköy - İSİ
Tel: 4142457 Fax: 4142458

REQUIEM

murat gülsoy

Ilık sabah güneşinin uykudan henüz kalkmış mahlum bedeninizi teklifsiz okşayışlarıyla, gözleriniz yarı kapalı, keyifle portakal suyundan aldığınız tembel yudumların kokusuyla hatırlıyorum sizi hep. Hep sabahları size uğradığımdan herhalde. Siz beni nasıl beklerdiniz bilemem, fakat ben... Size geleceğim sabahlar nasıl saçlarımı tarar, nasıl elbiselerimi defalarca ayna karşısında dener ve evimi bir daha dnmeyecekmişim gibi yüz üstü bırakır, kalbim çarpıntılar içinde fırlardım sokağa.

Kapınızı çalarken neler hissettiğimi keşke anlatabilecek kadar yetenekli bir şair olabilseydim. Kapınızın önüne geldiğimde hissettiklerimi isimlendirmek öyle zor ki. Çoğu zaman pişmanlık ve isteğin, hüzün ve sevincin birarada yüreğime, beynime ve tenime hücum etmesi yüzünden alı al, moru mor, ellerim titreyerek zilinize doğru uzanırdım. Zile bir türlü basamaz, tanrısını rahatsız etmekten korkan bir kul gibi zavallı bir telaşa kapılır, zaten defalarca bakmış olduğum saatime, akrep ve yelkovanın ne demek istediğim anlamaksızın tekrar tekrar bakar, kapının ardındaki sessizliği dinleyerek, zamansız bir kara anın içine yuvarlanırdım. Ve kapınızın önünde ruhumun küçülerek bir sinek gibi değersiz bir canlı haline dönüştüğünü hissederdim. Kapınız bile benden çok daha yüce bir varlık olarak karşıma dikilir, sanki benden herşeyin hesabını soracakmış gibi ürkütücü bir kasılmayla kişiliğimi unufak ederdi.

Sonra, servis yapan kapıcının ayak sesleri yaklaşırken can havliyle zile basar; dünyanın tüm tehlikelerinden, kötülüklerinden ve acılarından kaçıp içeriye sığınmak için kapının bir an önce açılmasını dilerdim.

Her kapıyı aışınız ayrı ayrı gözümün önünde. Pastel renklerde bir tanrıça olarak glmsediğinizde, filmin en heyecanlı bölümünün başladığı hissiyle nefesimi tutar, yavaşça bu dş dünyasına adımıımı atardım. Tabii ki, siz bunların farkına varmazdınız. Bana, sıradan sözcüklerle portakal suyu verirken, ben söylediklerinizi içinde bulunduğum sarhoşluğun etkisiyle bir türlü kavrayamaz sarsaka sırtırdım

karşınızda.

Ve siz sabah güneşle cilveleşeceğiniz koltuğunuza kurulur, elinizi nazikçe bırakırdınız. Gözleriniz *Requiem'in* ilk notalarıyla kapanıverirdi. Sanki elinizi koltuğun kenarına hafifçe bırakmazdınız da, teslim olurdunuz bana. Bana herşeyinizle teslim olurdunuz. Oysa ben sizin sadece basit bir kölenizdim. Bir süre dalıp giderdim elinizin kıvrımlarına. Teninizin parlaklığına. Siz, gözlerinizi yumar, kimbilir neler düşünürdünüz o anda. Zaman öylesine yavaşlardı ki sanki ruhlarımız bedenlerimizi terkeder, sardunyaların, menekşelerin üzerinde dans ederek birleşirler, artık ayrılmaz bir bütün olurlardı. Ben başımı kucağınıza usulca koyup, gözlerimi yummak isterdim. Emin olun sadece bunu isterdim. Fakat çaresiz elinizi tutar, avuçlarımın arasında kremle okşar, birdenbire bu yaptığımın, yapmam gerekenin ötesine geçtiğini hisseder kıpkırmızı kesilir, elinizi aniden havada bırakır, çantamın içinde bir şeyler arıyor gibi yapardım. Siz merakla gözlerinizi açar ne olduğunu sorardınız. Ben öğretmenine cevap veren bir ilkokul öğrencisi gibi utanç içinde bir şeyler gevelerdim.

Ve ayaklarınız. Kırılgan bir heykeli tutardım ayaklarınızda. İncecik ayak bileklerinizde gezinen ellerime bulaştırdığınız baygın yasemen kokusu akşama hatta sabaha kadar kalırdı bende. Siz bende kalırdınız o zaman. Avucumun içine tastamam oturan topuğunuz öyle rahat bir güvercin gibi kımıldanırdı ki, o anda ayaklarınızı öpmekten beni alıkoyan gücün ne olduğunu hep merak ederdim.

Ve şimdi ebediyen benimsiniz.

Şimdi kanlı parmaklarımla *Requiem'in* öteki yüzünü koyuyorum pikaba.

Kanınızın kızıllığı göğsünüzden aşağıya doğru akarken inanın ağlıyorum. Neden olduğunu bilmiyorum, ağlıyorum. Bir yandan manikür aletlerimi topluyorum bir yandan ağlıyorum. Bıçağa bulanmış kanınızı ağzıma sürerken acıyla kesiyorum dudaklarımı. Kanım sizinkine karışıyor, nasıl yüce bir duygu bu. Çıplak bedenlerimizin birbirine değmesinden duyduğum hazzı hiç bir aşğın hissedemeyeceğini biliyorum. Yıllardır o hep hayalini kurduğum yerlerinizi kokluyorum, gözyaşlarımı bırakıyorum kıvrımlarınıza. Ilık bacaklarınızdaki küçük sarı tüyler, kanlı dudaklarımla öptükçe yavaş yavaş kırmızıya dönüşüyor.

Nihayet başımı kucağınıza koyuyorum saygıyla. Zamanın ötesine geçtiğimizi hissediyorum. Hayır siz ölmediniz, o kara an'ın içinde sonsuza dek birlikteyiz artık.

DISNEYLAND*

e.1 doctorow

Disneyland'in temasal birimleri içinde, edebi mirasımızın eserlerine ya da kişilerine, genelde gösteri ya da dükkan şeklinde göndermeler vardır. Bunlardan bazıları: Alis Harikalar Diyarında (Çılgın Şapkacının Çay Fincanı Gezintisi), Peter Pan (Peter Pan Uçuşu), Misissippi'de Hayat (Mark Twain Nehir Gemisi), Söğütler'de Rüzgar (Bay Toads'un Vahşi Gezisi), İsviçreli Robinson Ailesi (İsviçreli Ailenin Üç Evi) ve Tom Sawyer (Tom Sawyer'ın Ada Salları). Bunlardan başka Kral Arthur, Uyuyan Güzel, Pamuk Prenses, Mike Fink, Casey Jones, Jean Lafitte ve Abraham Lincoln gibi çeşitli tarihsel kişilerle, mitler ve efsanelerle mülkiyet ilişkilerinin ürünleri vardır. Bu belli figürlerin seçiminde bir kalıp bulmak zordur. Çoğu daha önce film ya da çizgi film sürecinden geçmiştir ve Disney örgütlenmesinin Batı kültürü üzerinde hak iddia etme gücünü hatırlatmaları sağlanır. Fakat bunun ötesinde bariz olan bir seçme ilkesi yoktur. Bununla birlikte Walt Disney'in özgün ortamındaki, çizgi filmdeki ilk başarılarının, kendi buluşu olan hayvan karakterlerinin kullanıldığını görmek ilginçtir. Bizzat çizgi film -Disney'in daha sonra halka mal olmuş edebiyatın saygınlığına ulaşması dışında-- Amerikan naif cemaatinin kolektif bilinçaltını dışavurur. Bugün Yirmiler'in, Otuzlar'm ve Kırklar'm** çizgi film endüstrisinin ürünlerinin bir incelenmesi şu teolojiyi ortaya çıkarırdı: 1.İnsanlar hayvandır. 2.Beden ölümlüdür ve inanılmaz acılara maruz kalır. 3.Yaşam ölümün zıddıdır. 4.İnsan eti biçilebilir, ezilebilir, dondurulabilir, gerilebilir, takılabilir, bombalanabilir ve tınlatılabilirdir. 5.Aptal, açık göz tarafından istismar edilir ya açık göz kendi kurnazlığının kurbanı olur. 6.İri yarı olan küçüğe işkence eder ve kendi momentinin kurbanı olur. 7.Havada

yürüyebiliriz ama ancak yanılısamızın izin verdiği oranda. Disney örgütlenmesinin aralıksız mit, efsane ve edebiyat uyarlamalarını türün bu kasvetli ve kaba sonuçlarından kaçma çabası olarak yorumlamak mümkündür -aynı şekilde Aşağı Doğu Yakası'nın ucuz apartmanlarından bir çocuk kendisine Beşinci Cadde'de bir kaşane yaptırmak isteğiyle büyüyebilir. Ancak ironik bir şekilde, Disney tarafından kültürel saygınlıkları nedeniyle seçilen öykülerin ve karakterlerin çoğu bir o kadar kaba ve kasvetlidir. Özgün Alis Harikalar Diyarında mülayim bir sapkın dehanın sembolik ve gerçeküstü eseridir. Mark Twain bir tanrıtanıma ve bir pornograficiydi, ve büyük eseri Huckleberry Finn Amerikan toplumsal gerçekliğiyle yüzleşen bir çocukluğun kâbusudur. Bunların ışığında çizgi film uyarlaması estetiğini doğasında totaliter olarak anlamak mümkündür.

Çılgın Şapkacının Çay Fincanı'na binen çocukların pek çoğunun --bırakın Mark Twain'in eserlerini - Alis'i bile okumadıkları ve hatta okumayacakları açıktır. Çoğu Alis'in hikayesini —eğer biliyorlarsa tabii— Disney'in filminden öğrenmiştir. Ve bu da Disneyland müşterisiyle, bu müşterinin ziyaretiyle değerlerini takdir edeceği varsayılan kültürel eserler arasındaki iki ontolojik derece arasında bir fark olduğunu göstermektedir. Çılgın Şapkacının Çay Fincanı gezintisi, İngiliz dilinde yaratılmış incelikli bir hayal ürününün biçim ve içerik olarak esaslı bir revizyonu olan bir Disney çizgi filmi simgeler. Özgün *Alis'i* okuduğunu hayal meyal hatırlayan ve bu son derece simgesel esere verdiği karmaşık karşılık hayatının psişik yapılarına çoktan eklenmiş olan bir yetişkin için bile sunulan şey özgün eserin titreşimini değil yalnızca zaten kendisi

1. İnsanlar hayvandır.
2. Beden ölümlüdür ve inanılmaz acılara maruz kalır.
3. Yaşam ölümün zıddıdır.
4. İnsan eti biçilebilir, ezilebilir, dondurulabilir, gerilebilir, takılabilir, bombalanabilir ve tınlatılabilir.
5. Aptal, açıkgöz tarafından istismar edilir ve açıkgöz kendi kurnazlığının kurbanı olur.
6. İri yarı olan küçüğe işkence eder ve kendi momentinin kurbanı olur.
7. Havada yürüyebiliriz ama ancak yanılısamamızın izin verdiği oranda.

bir yalan olan bir şeyin duygusal sıkıştırılmasını ima eder.

Bu radikal indirgeme sürecinin tarihsel gerçekliğin doğası içinde gerçekleştiğini görürüz. 19.yüzyılda Mississippi Nehri üzerinde köleci Amerika'nın hayatı ve hayat tarzı, belli bir seviyede tutulan bir nehir üzerinde beş ya da on dakikalık teknolojik anlamda sadık bir buharlı gemi gezisine sıkıştırılmıştır. Bizimle bu fiili tarihsel deneyim arasındaki aracı, yazar Mark Twain, *Mississippi'de Hayat'ın* yazarı artık geminin adından başka bir şey değildir. Avrupa'nın ticari amaçlı keşifleri ve ticareti için yüzelli yıllık bir sıkıntı olan açık denizlerde korsanlık Otuzlarda ve Kırklarda** Hollywood'un yaptığı korsan filmlerindeki tüm sahne ve durumların hareketli bir diyoraması haline gelir. Müşteri daha sonra, bir çok ıvır zıvır dükkanından birinden, diyelim bir korsan şapkası satın almaya -nihai tüketici anına- çağrıldığında Pavlovvari simgesel aktarım sürecinin tamamladığı söylenebilir.

Disneyland'ın ideal gedikli müşterisi belki de satın alma anında o zirvedeki ve özsel duyguyu sunan simgesel manipülasyon sürecine karşılık verendir.

Disneyland'de şu şirketler gösteriler ve sergiler sunar: Monsanto Kimya, Bell Telefon, General

Elektrik, Coca Cola. Görünürdeki diğerleri McDonnell Havacılık, Goodyear, Carnation Milk, Sunkist, Eastman Kodak, Upjohn Eczacılık, Kuzey Amerikan Sigorta Şirketi, Birleşik Havayolları ve Amerika Bankasıdır.

Elbetteki siyasi imalar da vardır. Disneyland'ın önerdiği alıcının ülkesinin tarihi, dili ve edebiyatıyla olan zengin psişik ilişkisinin de üstüne giden elektrik şoku gibi akılsız birtitreyiştir; kitleler için kısaltılmış bir stenografi kültürü tekniğidir. İleride fazla nüfuslu bir dünyada zapt-u rapt altına alınmış kitlelerin zamanında, bu teknik hem eğitimin yerini alması hem de neticede deneyimin yerini alması açısından son derece faydalı olabilir. İnsan Disneyland'i gezip de gerçek başarısının yani kalabalıklarla başa çıkma konusundaki başarısının farkına varmamazlık edemez. Römokörlerin çektiği birbirine bağlı açık vagonlar müşterileri park yerlerinin çeşitli noktalarından toplar ve onları parkın girişine boşaltır. Park yalnızca belli gezileri ve gösterileri ve restoranları ve dükkanları değil özel geçitleri ve bayrak çekme ve indirme törenlerini, bando konserlerini ve benzer şeyleri de içeren bir çok numaranın eş zamanlı çağrısı sayesinde sınırsız sayıda müşteriyi sınırlı alanında emmesi için kurulmuş gibidir (Noel zamanı dönemin giysileri içindeki Main Street sakinleri kauçuk iğneleri dokununca yaylanan büyük kokusuz bir çamın dibinde Noel ilahileri söylerler). Daha büyük gösterilerin önünde, binmek, çıkmak ya da girmek için bekleyen çok sayıda insanı tutmak üzere tasarlanmış çitler vardır. Bekçiler, refakatçiler, rehberler ve koca başlı kostümlü Disney karakterleri de dahil diğer personel boldur. Kalabalığın toplandığı her yerde telsizleriyle, sivil giyimli güvenlik personeli görülür. Burada kitlesel giriş ve çıkış sorunları bir SS ulaşım subayının gözünde hayranlık parıltıları yakacak derecede iyi çözümlenmiş gibi görünmektedir.

*E.L.Doctorow, *The Book of Daniel*.

**10'a geri dönebilirsiniz!

HAYALET GEMİ

Aylık Dergi Sayı 1 Ekim 1992

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Yerelması İletişim Evi
adına
A. Babur AKYOL

Yazı Kurulu

Selçuk AKMAN Murat GÜLSOY
Nazlı ÖKTEN
Pınar TÜREN Halide VELİOĞLU

Katkıda Bulunanlar

Nejat AKSOY Ferhat AKTAN
Coşan BORA Muharrem A. IRMAK
Ahmet K. Adnan KURT
Orhan SELİM

Sanat Yönetmeni

Zafer ÖZER

Reklam ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

Nimet OLCAR

Reklam Koşulları Arka Kapak 200000 TL
Kapak içi 1600000 TL (Renkli) 1300000 TL
(Siyah-Beyaz) iç Sayfalar 1200000 TL (Renkli)
900000 TL (Siyah-Beyaz)
Abone Koşulları 100 000 TL (Yıllık)
Hesap no. 4151-207 Babur Akyol T.C. Ziraat
Bankası Çemenzar Şubesi

Yazışma Adresi Hayalet Gemi
Yerelması İletişim Evi Bahariye cad. Ncvzemin
Sok. No. 18/8 81310 Kadıköy -İST.
Tel 41 42457 Faks 41 4245 8

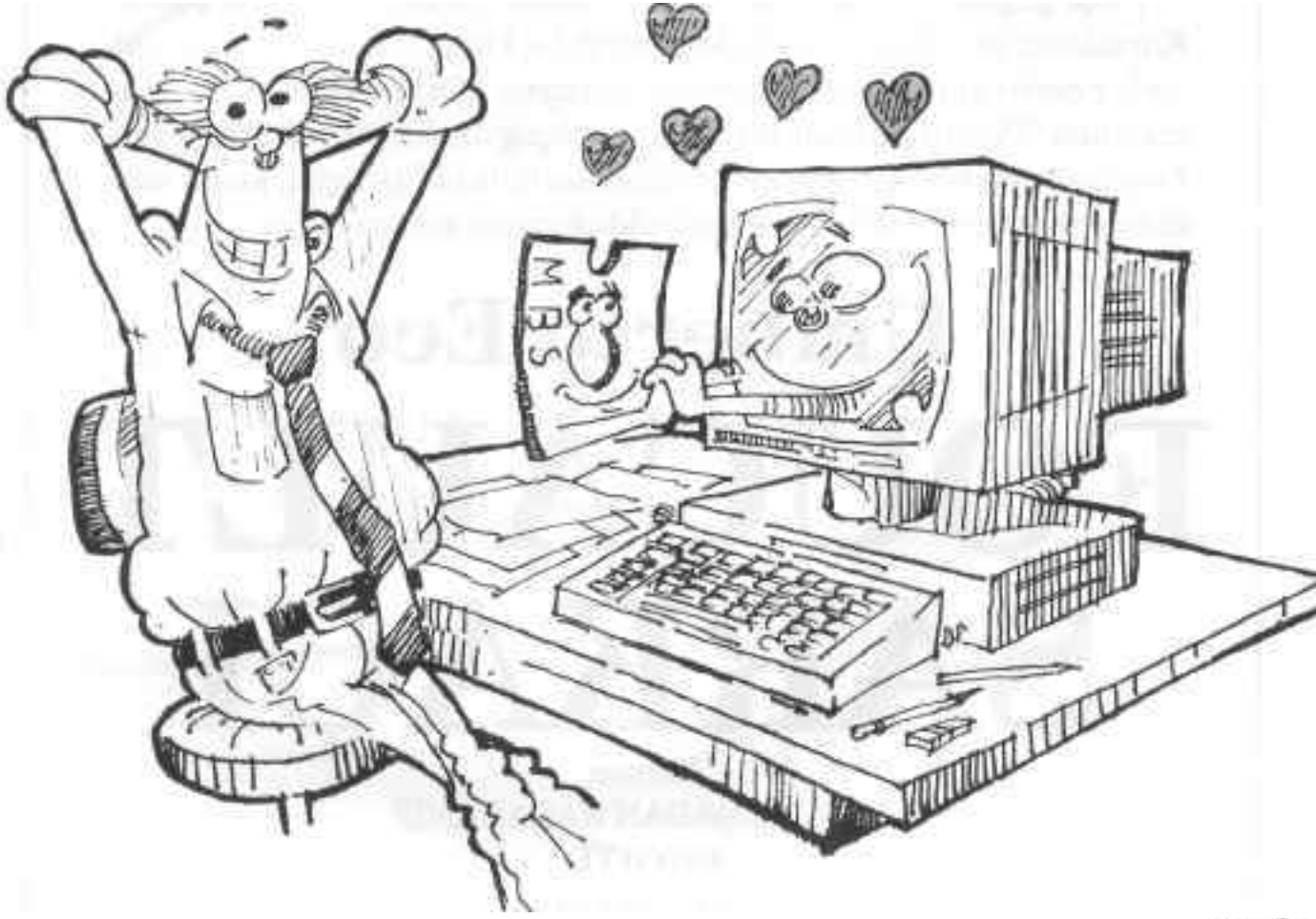

Eğer **Hayalet Gemi** ile
ilişki kurmak
istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş
odalarından birinde
gözlerinizi kapatın.
Ve karanlıkta bir koltuğa
kendinizi bırakıp,
geçmişini ve geleceğini
ve
en önemlisi bugünü
düşünüp sorular sorun.
Sonra
yaklaşmakta **olan**
Hayalet Gemi 'yi
düşleyin.

Ya da
bize yazın.

muhasebe sanatında yeni bir boyut

Acer
Yetkili Satıcısı

Muhasebe Bilgi Sistemi

ERBİM BİLGİSAYAR

Rıhtım Caddesi İzzettin Sokak Balaban Apt, No: 22/3
81320Kadıköy-İSTANBUL Tel: 338 69 93 Fax:3492367

1980'de yayımladığı o şaşırtıcı ilk romanı *Gülün Adı*'yla dünya edebiyat çevrelerinde büyük yankılar uyandıran *Umberto Eco* 1988'de ikinci büyük romanı *Foucault Sarkacımı* yayımladığı günlerde, bir dost toplantısında, "Dostlarınız olsun istiyorsanız bir roman yazın. Sayılarının artması için de bir ikincisini," demişti. İtalya'da ilk basımı 500.000'i bulan bu kitap, yayımlanışından ancak dört yıl sonra Türkçe olarak çıkıyor. Okuyunca göreceksiniz, alabildiğine yoğun, oldukça güç bir roman. İtalyanca aslından Türkçeye çeviren *Şadan Karadeniz'in* yıllarca üzerinde çalıştığı bu kitap, ülkemizde uzun yıllar bir çeviri anıtı olarak anılacağı benziyor. *Umberto Eco*, bir konuşmasında "Pozitif bilimin bir ayağı Ortaçağ'da, büyüdedir," diyordu. *Foucault Sarkacı'm* okurken, *Gülün Adı'nda* olduğu gibi, kendi kendinize, yine Ortaçağ'ın neresinde olduğunuzu soracaksınız.

Umberto Eco

FOUCAULT

SARKACI

Roman

Türkçesi: ŞADAN KARADENİZ

80.000TL.

ÇIKIYOR

YAYINLARI

Babıâli Caddesi No. 19 Kat 2, 34410 Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 6113 Fax: 513 51 88

Önemli not: Posta ödemeli gönderemiyoruz. Tutarı kadar posta pulu gönderilmesi.